

Ennakoiva työ opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämisessä: koulutus toisen asteen opettajille

Eeva Koltola

2024 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Ennakoiva työ opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämässä: ammatillinen täydennyskoulutus toisen asteen opettajille

Eeva Koltola
Sosionomikoulutus
Opinnäytetyö
Lokakuu 2024

Eeva Kolttola

Ennakoiva työ opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämiseksi: ammatillinen täydennyskoulutus toisen asteen opettajille

Vuosi

2024

Sivumäärä

38

Toisen asteen opiskelijoiden kokemat mielenterveyden ja jaksamisen haasteet ovat lisääntyneet viime vuosina selvästi. Alkoholien käyttö ja tupakointi ovat vähentyneet, mutta nuuskan ja sähkösavukkeiden käyttö lisääntynyt. Opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämiseksi on siis selkeä tarve. Tässä opinnäytetyössä kuvataan järjestötoimijoiden ja ammatillisen opettajakorkeakoulun yhteistä kehittämistä, jonka tarkoituksena oli tuottaa ammatillinen täydennyskoulutuskurssi opetushenkilöstölle ennakoivan työn merkityksestä opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämiseksi sekä antaa heille konkreettisia välineitä työn tekemiseen oppilaitoksissa. Tavoitteena oli saada monialaisella yhteistyöllä aikaan monipuolinen ja ajantasainen hyvinvoinnin edistämisen koulutussisältö sekä kehittää järjestöjen ja ammatillisen opettajakorkeakoulun välistä yhteistyötä. Yhteistyökumppaneina kehittämistyössä toimivat Haaga-Helian ammatillinen opettajakorkeakoulu, Nyyti ry, Nuorten mielenterveysseura -Yeesi ry sekä Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry.

Tämän tutkimuksellisen kehittämistyön teoreettinen viitekehys muodostui terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen määrittämisestä sekä mielenterveyden edistämisen ja ehkäisevän päihdetyön lähtökohdista. Työn taustoittamiseksi esiteltiin myös sosiaalipedagogiikan perusajatuksia ja moniammatillisen yhteistyön käsite. Menetelmällisesti opinnäytetyössä hyödynnettiin toimintatutkimuksen viitekehikseen sijoittuvaa suunnittelututkimusta ja oppimisen muotoilua. Opinnäytetyön materiaalina hyödynnettiin kurssille tuotettuja materiaaleja sekä osallistujien antamaa palautetta ja toteuttajien itsearviointia.

Osallistajat antoivat kurssista hyvää palautetta ja yhteistyökumppanit olivat tyytyväisiä yhteistyöhön ja toteutukseen. Tätä opinnäytetyötä varten laadittiin kuvaus toteutetun kurssin kulusta sekä pedagoginen käsikirjoitus kurssin rakenteesta. Pedagogisen käsikirjoituksen laatiminen on opetusmaailmassa vakiintunut ja hyväksi havaittu käytäntö ja selkeytti myös tämän kurssin kokonaisuutta. Keskeisintä oli kuitenkin eri organisaatioiden välisen moniammatillisen yhteistyön osallistujilleen tuottama hyöty ja lopputuloksen, eli koulutussisällön, laatu. Tässä opinnäytetyössä kuvattu yhteistyö ja koulutuksen toteutus voinee toimia jatkossa mallina vastaavanlaista yhteistyötä suunnitteleville.

Asiasanat: hyvinvoinnin edistäminen, ehkäisevä päihdetyö, mielenterveyden edistäminen, kehittämistyö, pedagoginen käsikirjoitus

Eeva Kolttola

Proactive work in promoting students' wellbeing: vocational in-service training course for staff of vocational learning institutions

Year

2024

Pages

38

Students in secondary education have experienced more mental health challenges in the last few years. The use of alcohol and smoking have decreased but the use of snuff and electric cigarettes has increased. There is a clear need for promoting students' wellbeing. This thesis describes the development process between non-governmental organisations and the school of vocational teacher education. The purpose of this process was to produce a vocational in-service training course for teaching staff on significance of proactive work in promoting students' wellbeing and also to give them concrete tools to do the work. The aim was to create a versatile and topical content on promoting wellbeing through multiprofessional collaboration and also develop the collaboration between NGOs and the school of vocational teacher education. As collaborators in this were the Haaga-Helia school of vocational teacher education, Nytyi ry, Youth Mental Health Association - Yeesi and EHYT Finnish Association for Substance Abuse Prevention.

The theoretical framework of the development work in this functional thesis consist of definitions of health and wellbeing promotion and the basis of substance abuse prevention. To set up the background for this work rudiments of social pedagogy were presented likewise the concept of multiprofessionalism. Methodologically this thesis used design research and learning design which are located in the framework of action research. Materials produced for the course and feedback from participants were used as data in this thesis.

Participants gave good feedback on the course and collaborators were satisfied with the collaboration and the execution of the course. For this thesis a description of the execution of the course and a storyboard were compiled. Compiling a storyboard is an established pedagogical practice and clarified also the entirety of this course. Biggest benefit, however, came from the collaboration between different organisations and the quality of the end result (course). The collaboration and execution of the course described in this thesis can serve as a model when similar collaborations are planned.

Keywords: promotion of wellbeing, substance abuse prevention, mental health promotion, development project, storyboard

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Teoreettinen viitekehys	8
2.1	Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen	8
2.1.1	Mielenterveys ja sen edistäminen.....	9
2.1.2	Ehkäisevä päihdetyö oppilaitoksissa	11
2.2	Moniammatillinen yhteistyö	13
2.3	Sosiaalipedagogiikka	14
3	Yhteistyökumppanit.....	15
4	Tarkoitus ja tavoite	17
5	Menetelmälliset valinnat	17
5.1	Toimintatutkimus	17
5.2	Suunnittelututkimus ja oppimisen muotoilu	18
5.3	Tutkimuksellinen kehittämistoiminta	19
6	Kehittämistyön toteutus.....	19
6.1	Ideointi ja suunnittelu.....	19
6.2	Pedagoginen käsikirjoitus ja kurssin käytännön toteutus	20
6.2.1	Ensimmäinen kurssikerta: Näkökulmia ennakoivaan työhön.....	22
6.2.2	Toinen kurssikerta: Ennakoiva työ osana ohjausta ja opetusta	23
6.2.3	Kolmas kurssikerta: Käytännön työvälineitä ja malleja ennakoivaan työhön 25	
6.3	Palaute ja arviointi	26
7	Pohdintaa.....	28
8	Kehittämisideoita jatkossa.....	31
	Lähteet.....	32
	Kuvat	35
	Liitteet	36

1 Johdanto

Toisen asteen opiskelijoilla erityisesti tyttöjen kokema opiskelu-uupumus on lisääntynyt. Pandemia-aikana uupuneiden määrä oli huipussaan, mutta jäi sen päätyttyäkin korkeammalle tasolle kuin ennen sitä. Tässä työssä esiteltävä koulutus toteutettiin juuri pandemian jälkeen keväällä 2022, joten huoli toisen asteen opiskelijoiden jaksamisesta oli akuutti. Kouluterveyskyselyssä 2023 lukiolaistytöistä 39 % oli kokenut uupumusasteista väsymystä koulutyössä, ammatillisen oppilaitoksen tytöistä 24 %. Pojilla vastaavat luvut olivat lukiolaisilla 17 % ja ammatillisten oppilaitosten pojilla 9 %. (Kouluterveyskysely 2023.) Masentuneisuutta ja ahdistuneisuutta raportoi Kouluterveyskyselyyn 2023 vastanneista noin joka viides toisen asteen opiskelija ja vain joka neljäs vastasi kokeensa positiivista mielenterveyttä viimeisen kahden viikon aikana. Opiskelijoiden jaksamisen ja mielenterveyden edistäminen on siis hyvin ajankohtaista.

Päihteiden käytön suhteen toisen asteen opiskelijoista lukiolaisista 14,6 % kertoi olevansa tosi humalassa vähintään kerran kuussa, ammattiin opiskelevista 21,8 %. Päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta käytti lukiolaisista 6,7 % ja ammattiin opiskelevista 26,3 %. Alkoholin käyttö ja tupakointi ovat nuorilla vähentyneet, mutta nuuskan ja sähkösavukkeiden käyttö kasvaneet. (Kouluterveyskysely 2023.)

Tässä opinnäytetyössä kuvaan järjestötoimijoiden ja opettajakorkeakoulun yhteistä kehittämisprosessia, jonka tarkoituksena oli tuottaa ammatillinen täydennyskoulutuskurssi opetushenkilöstölle ennakoivan työn merkityksestä opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämiseksi sekä antaa heille konkreettisia välineitä työn tekemiseen oppilaitoksissa. Tavoitteena oli saada monialaisella yhteistyöllä aikaan monipuolinen ja ajankohtainen koulutussisältö sekä kehittää järjestöjen ja ammatillisen opettajakorkeakoulun välistä yhteistyötä. Opettajien kouluttamista on pidetty edistävän työn kentällä tärkeänä ja vaikuttavana, sillä he ovat hyvinvoinnin edistämässä keskeisessä roolissa tavatessaan nuoria päivittäin oppilaitoksissa. Valtaosa nuorista käy koulua ja oppilaitokset ovat paikkoja, joissa nuoret viettävät ison osan ajastaan. Oppilaitosten henkilöstöllä onkin mahdollisuus vaikuttaa nuorten hyvinvointiin suuresti.

Esitellyn kehittämistyön juuret juontavat jo vuoteen 2019, jolloin Oppijan oikeus -opettajan taito -hanke kutsui järjestötoimijoita koolle mahdollista yhteistyötä varten. Itse työskentelin tuolloin Nyyti ry:ssä, Nyytin ja Nuorten mielenterveysseura - Yeesi ry:n yhteisessä Jaksaa, jaksaa? -hankkeessa, josta tuli Oppijan oikeus -hankkeen yhteistyökumppani. Tässä yhteistyössä päädyttiin muiden toimenpiteiden lisäksi hakemaan Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoitusta ammatillisen täydennyskoulutuksen järjestämiseksi vuonna 2022. Tämä rahoitus saatiin ja koulutus toteutettiin. Työelämäkumppaneina tässä työssä toimivat Haaga-Helian ammatillinen opettajakorkeakoulu, Nyyti ry, Nuorten mielenterveysseura -Yeesi ry sekä Ehkäisevä päihdetyö

EHYT ry. Nyysin ja Yeesin osalta yhteistyö toteutettiin osana toisen asteen opiskelijoiden uupumusta ehkäisevän Jaksaa, jaksaa? -hankkeen työtä.

2 Teoreettinen viitekehys

Tämän opinnäytetyön teoreettinen viitekehys muodostuu terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen käsitteistä, joiden alle myös mielenterveyden edistämisen ja ehkäisevän päihdetyön voidaan ajatella sijoittuvan. Näiden lisäksi kehittämistyötä on tarkasteltu moniammatillisen yhteistyön ja sosiaalipedagogian näkökulmasta. Taustalla toimineilla hankkeilla on ollut omat hankesuunnitelmansa, joita ei tässä tekstissä tarkemmin avata.

2.1 Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen

Terveys on ihmisoikeus, inhimillinen perusarvo ja välttämätön tekijä sosiaaliselle ja taloudelliselle kehitykselle. Terveyden edistäminen koostuu useista erilaisista yhteiskunnallisista toimenpiteistä. Se on arvoihin perustuvaa tavoitteellista toimintaa ihmisten terveyden ja hyvinvoinnin saavuttamiseksi ja sairauksien ehkäisemiseksi. Tavoitteena on lisätä yksilöiden ja koko väestön mahdollisuuksia ja edellytyksiä huolehtia omasta ja muiden terveydestä. Terveyden edistämiseen kuuluu edistäviä (promotion) ja ehkäiseviä (prevention) toimia. Tuloksia ovat terveyttä suojaavien sisäisten ja ulkoisten tekijöiden vahvistuminen, elämäntapojen muutos terveellisempään suuntaan sekä palveluiden kehittyminen. Onnistuessaan terveyden edistäminen näkyy yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan terveytenä ja hyvinvointina. Terveyden edistäminen voi nähdään sosiaalisena sijoituksena, investointina, joka tuottaa säästöä pienempinä terveydenhoitokuluina. (Patja 2022.)

Terveyden edistämisen haasteena on, että terveys, toimintakyky ja hyvinvointi ovat laajoja, vaikeasti määriteltäviä ja arvolatautuneita käsitteitä. Yhteiskunnassa vallitsevat arvot määrittävät myös osaltaan sitä, millaisena yksilön vastuu omasta terveydestään nähdään. Terveyteen vaikuttavat useat eri asiat. Ne voidaan jakaa yksilöllisiin tekijöihin, joita ovat ikä, perimä ja elämäkokemukset. Sosiaalisia tekijöitä taas ovat tulotaso ja ympäröivät yhteisöt, rakenteellisia puolestaan koulutus ja työolot, ja kulttuurisia tekijöitä itse yhteiskunta ja siinä vallitsevat asenteet. (Patja 2022.)

THL:n (2023a) mukaan hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ”luo perustan väestön työ- ja toimintakyvylle, kaventaa väestöryhmien välisiä hyvinvointi- ja terveyseroja sekä edistää ja ylläpitää hyvinvointia, terveyttä, turvallisuutta ja osallisuutta”. Terveyden edistämiseksi lasketaan myös mielenterveyden vahvistaminen ja päihdehaittojen ehkäiseminen sekä sairauksien, tapaturmien, väkivallan ja syrjäytymisen ehkäisy.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämällä pyritään vähentämään enemmän resursseja vievien korjaavien palveluiden tarvetta. Tällä työllä tuetaan kaikkien ihmisten mahdollisuuksia hyvinvoinnin, terveyden, osallisuuden sekä työ- ja toimintakyvyn edistämiseen ja parantamiseen. Nämä mahdollisuudet vaativat olosuhteita, joissa hyvinvointia ja terveyttä tukevia valintoja on mahdollista tehdä. Käytännön esimerkkinä tästä käyvät vaikkapa helposti saavutettavat ja edulliset terveys- ja sosiaalipalvelut. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen onkin keskeinen osa sosiaali- ja terveystalouden ja kuuluu lain mukaan hyvinvointialueen tehtäviin. Hyvinvointialue koordinoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä alueellaan. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on läsnä kaikkialla sosiaali- ja terveystaloudessa ja edistävää työtä tehdään jo ennen yksilön sote-asiakkuutta. Esimerkiksi ravitsemussuositukset, katujen hiekoittaminen ja mielen hyvinvoinnin tukeminen ovat edistävää työtä. (THL, 2023a.)

2.1.1 Mielenterveys ja sen edistäminen

World Health Organisation (WHO) määrittelee mielenterveyden hyvinvoinnin tilaksi, jossa ihminen pystyy näkemään omat kykynsä ja selviytymään elämään kuuluvissa haasteissa sekä työskentelemään ja ottamaan osaa yhteisön toimintaan (WHO 2022; suomennos Mieli ry 2021). Wahlbeck ym. (2017, 986) kuvaavat mielenterveyttä yläkäsitteenä, jonka alle mahtuu useita ulottuvuuksia. Mielen hyvinvointia, psyykkistä hyvinvointia ja positiivista mielenterveyttä käytetään kuvaamaan mielenterveyden myönteistä ulottuvuutta, jonka katsotaan koostuvan kahdesta osiosta, jotka ovat hedoninen hyvinvointi ja eudaimoninen, omaan toimintaan liittyvä hyvinvointi. Hyvä olo, iloisuus ja onnellisuus ovat hedonisen hyvinvoinnin ilmentymiä. Tyytyväisyys omaan toimintaan, elämänlaatuun ja elämän suuntaan sekä elämän kokeminen merkitykselliseksi ovat puolestaan eudaimonisen hyvinvoinnin merkkejä. Mielenterveysongelmat ja mielenterveyden häiriöt edustavat mielenterveyden toista, kielteistä, ulottuvuutta. Mielenterveyden häiriöistä puhutaan silloin kun yksilön kohdalla täyttyvät lääketieteelliset diagnostiset kriteerit. (Wahlbeck ym. 2017, 986.)

Mielenterveyden edistämisen tavoitteena on vahvistaa ihmisten, yhteisöjen ja yhteiskuntien hyvinvointia (Wahlbeck 2015). Mielenterveyden edistäminen yhdistetään yleensä positiiviseen mielenterveyteen eli mielen hyvinvointiin (Appelqvist-Schmidlechner ym. 2016). Terveyttä painottavassa (salutogeeninen) mielenterveyden määritelmässä mielenterveyttä pidetään yhtenä hyvinvoinnin osatekijänä ja voimavarana. Mielenterveys on jotakin enemmän kuin vain sairauden puuttumista. (Keyes 2002.) Mielenterveys ja mielenterveyden häiriöt eivät sulje toisiaan pois, vaan vaikuttavat jossain määrin itsenäisesti yksilön hyvinvointiin. Toisin sanoen mielenterveyden häiriötä sairastava voi kokea mielen hyvinvointia ja toisaalta taas psyykkisesti terve henkilö (ei diagnoosia) voi kokea vaikkapa yksinäisyyttä tai kovaa stressiä. (Weich ym. 2011.)

Terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen laitoksen verkkosivuilla kuvataan mielenterveyden edistämistä näin: ”Mielenterveys on voimavara, osa terveyttä ja tärkeää yksilön hyvinvoinnin ja toimintakyvyn kannalta. Mielenterveyden edistäminen on toimintaa, joka tukee hyvän mielenterveyden toteutumista ja jonka tavoitteena on vahvistavien ja suojaavien tekijöiden lisääminen. Mielenterveyden edistämällä voi olla yhteisön positiivisen mielenterveyden lisäämisen kautta myös mielenterveyden häiriöitä ehkäisevä vaikutus. (THL, 2023b.)”

Positiivisen mielenterveyden käsitteitä on useita, mutta yhteistä niille on, että niissä korostetaan yksilön psyykkisiä voimavaroja (esimerkiksi taito kohdata vastoinkäymisiä), vaikuttamismahdollisuuksia omaan elämään, toiveikkuutta ja elämänhallinnan tunnetta, tyydytystä tuottavien sosiaalisten suhteiden olemassaoloa sekä myönteistä käsitystä omasta itsestä ja omista kehittymismahdollisuuksista (esimerkiksi hyvä itsetunto). (THL 2023c.)

Mielenterveyttä suojaavat tekijät tukevat rakentavia ratkaisuja ja prosesseja, jotka kantavat vaikeuksien aikana ja auttavat myös tulevaisuudessa ongelmassa. Nuori kasvaa ja kehittyy ongelmien ratkaisemisen myötä. Oppilaitos voi olla yksilön kasvun aikana joko suojaava tekijä tai riskitekijä. Mikäli toimintakulttuuri koulussa on rankaiseva, epäoikeudenmukainen ja opiskelija kohtaa kiusaamista, on se yksilölle riskitekijä. Sen sijaan koulu voi olla suojaava tekijä, jos se tarjoaa sosiaalista tukea ja kohtelee opiskelijoita oikeudenmukaisesti. (THL, 2023d.)

THL (2023d) on listannut seuraavat tekijät mielenterveyttä edistävän oppimisympäristön merkeiksi:

- ”henkilökunta ja opiskelijat näkevät yhteisöllisyyden merkityksen hyvinvoinnin ja oppimisen tulosten kannalta
- panostetaan henkilökohtaiseen vuorovaikutukseen
- fyysinen ympäristö tukee yhteisöllisyyttä
- tukipalvelut ovat näkyviä ja osa normaalia toimintaa: niistä tiedotetaan avoimesti
- vallitsee luottamus ja avoimuus ihmisten välillä
- tuetaan itsearvostusta rohkaisemalla ja kannustamalla sekä arkisella kanssakäymisellä
- palautteenannossa keskitytään voimavaroihin ja osaamiseen
- oppimisympäristö on turvallinen, selkeä ja ennustettava
- mielen hyvinvointia edistetään osana opetusta.”

Mielenterveyden edistämistä tekevät kaikki oppilaitosyhteisön jäsenet, niin opettajat, oppilaitoksen muu henkilökunta, opiskelijat kuin opiskeluhuoltoryhmän jäsenetkin. Arkinen työ on opiskelijoiden sosiaalista tukemista. Perinteisten riskitekijöiden (tupakointi, ylipaino) lisäksi sosiaalisten suhteiden puute on itsenäinen terveyden riskitekijä - vastaavasti hyvä sosiaalinen tuki ja sosiaalinen pääoma suojaavat terveyttä. Koulu- ja oppilaitosyhteisöillä onkin suuri

mahdollisuus vahvistaa nuoren hyvinvointia, mikäli ne onnistuvat tarjoamaan mahdollisuuden ryhmään kuulumiseen, kohdatuksi tulemiseen ja yhteisöllisyyteen. (THL, 2023d.)

2.1.2 Ehkäisevä päihdetyö oppilaitoksissa

Ehkäisevä päihdetyö on myös osa hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämistä. Sen tavoitteena on ehkäistä ja vähentää päihteiden käytön aiheuttamia haittoja niin päihteiden käyttäjille, heidän läheisilleen kuin yhteiskunnallekin. Työn tavoitteena on myös lisätä ymmärrystä päihteiden käytöstä ja niihin liittyvistä ilmiöistä sekä edistää perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista päihteisiin liittyvissä asioissa. Lain mukaan ehkäisevä päihdetyö kattaa alkoholin, tupakan, huumausaineiden ja muiden päihtymiseen käytettävien aineiden sekä rahapelaamisen aiheuttamien haittojen ehkäisyn. Hyvinvointialueet ovat päävastuussa ehkäisevän päihdetyön järjestämisessä. Keskeistä ehkäisevän päihdetyön suhteen on, että päihdehaittojen ehkäisyn menetelmät ovat osa keskeisten alojen ammattilaisten perus- ja täydennyskoulutusta ja, että ammattilaiset osaavat hyödyntää tarjolla olevia ehkäisevän päihdetyön materiaaleja ja koulutuksia oman työnsä tueksi. (THL, 2023e.)

Norrman, Odell, Tapio ja Vuohelainen (2015, 8) esittävät nuorisolan ehkäisevän päihdetyön olevan jaettavissa kolmeen toimintamuotoon toteutuksensa perusteella. Näistä sosiaalinen vahvistaminen korostuu erityisen vahvasti nuorten parissa tehtävässä työssä verrattuna aikuisten kanssa työskentelyyn. Sosiaalinen vahvistaminen on sosiaalisten taitojen, itsetunnon ja omien arvojen löytämisen tukemista. Tällainen ehkäisevä päihdetyö koskettaa kaikkia nuoria eikä sen yhteydessä tarvitse välttämättä edes puhua suoraan päihteistä. Nuorille pyritään opettamaan taitoja ylläpitää omaa hyvinvointiaan. Yleisessä ehkäisyssä keskitytään jo enemmän päihdehaittojen ehkäisyyn, päihteettömien valintojen tekemiseen sekä tiedon jakamiseen. Yleinen ehkäisy on myös suunnattu kaikille nuorille ja sen tavoitteena on antaa nuorille riittävästi tietoa muodostaa oma suhtautumisensa päihteiden käyttöön. Yleisen ehkäisyn keinoja ovat esimerkiksi erilaiset kampanjat, päihdetiedon jakaminen ja päihdeteemaiset oppitunnit. Riskiehkäisy puolestaan on aiempia toimintamuuotoja kohdennetumpaa työtä. Siinä tuetaan niitä nuoria, joilla on joko kohonnut päihteiden käytön riski ja tai jo syntynyt päihdeongelma. Riskiehkäisyn kohderyhmä on yksittäinen nuori tai pienryhmä.

Ehkäisevässä päihdetyössä erityisen tärkeää kohdentaa työ oikein eli suunnitella se kulloisellekin kohderyhmälle ja tilanteeseen sopivaksi. Sopivien menetelmien valitseminen riippuu siitä, halutaanko työ kohdentaa yksilöön, lähisuhteisiin, paikallisyhteisöön vai yhteiskuntaan. (Soikeleli & Warsell 2013, 21-24.)

Merkittävä osa nuorten parissa tehtävää ehkäisevää päihdetyötä ovat nuoren elämässä vaikuttavat suojaavat ja riskitekijät. Suojaavat tekijät tukevat tervettä ja turvallista kehitystä, kun

taas riskitekijät ovat nuoren elämässä esiintyviä asioita, jotka lisäävät päihteisiin liittyvien ongelmien todennäköisyyttä. Esimerkkejä suojaavista tekijöistä esitellään kuvassa 1. Molemmista merkityksellisiä ovat kaverisuhteisiin, perheeseen, psyykkisiin tekijöihin ja yhteiskunnallisiin teemoihin liittyvät asiat. Suojaavat ja riskitekijät eivät kuitenkaan suoraan selitä päihteiden käyttöä. Toisin sanoen nuoren elämässä voi olla paljon suojaavia tekijöitä ja hän voi silti päätyä liialliseen päihteiden käyttöön. Ja toisaalta kaikki nuoret, joiden elämässä on paljon riskitekijöitä, eivät päädy käyttämään ongelmallisesti päihteitä. Näiden tekijöiden avulla voidaan kuitenkin hahmottaa päihdeettömyyttä tukevia asioita ja sitä, missä ja miten eri ammattilaiset voivat näihin tekijöihin vaikuttaa. Kun ehkäisevää päihdetyötä tehdään sosiaalisen vahvistamisen tai yleisen ehkäisyn tasolla, painottuu suojaavien tekijöiden vahvistaminen. Riskiehkäisyä tehtäessä taas on jo tiedossa, että nuoren tai pienryhmän kohdalla on tärkeää keskittyä riskitekijöihin. (Norrman ym 2015.)

Suojaavat tekijät	Riskitekijät
<ul style="list-style-type: none"> • yhteenkuuluvuuden, osallisuuden ja yhteisöllisyyden tunne • onnistumisen kokemukset • hyvä itsetunto • hyvät perhe- ja kaverisuhteet • koulussa viihtyminen • hyvät sosiaaliset suhteet • vaikutusmahdollisuudet oman elämän kulkuun • päihteiden vaikea saatavuus • tietous päihteiden käyttöön liittyvistä riskeistä • lähipiirin kriittiset päihdeasenteet 	<ul style="list-style-type: none"> • ulkopuolisuuden tunne • epävarmuus • elämäntilanteen muutokset • päihdemyönteisyys • epäonnistumiset ja huono ilmapiiri koulussa • puutteet huolenpidossa ja kasvatuksessa • päihde- ja mielenterveysongelmat perheessä • päihteiden helppo saatavuus • heikot sosiaaliset ja tunnetaidot

Kuva 1. Suojaavat ja riskitekijät (Norrman ym 2015, 12, pohjaten Klaari Helsingin työhön)

Soikkeli (2015) kuvaa päihdekasvatuksen olevan vain pieni osa siitä, mitä oppilaitoksissa tehdään hyvinvoinnin edistämiseksi ja päihdehaittojen torjumiseksi. Koulun ehkäisevää päihdetyötä on kaikki koulutyön ja -ympäristön kehittäminen paremmin päihteiltä ja päihdehaitoilta suojaavaksi. Koulu on osa nuoren turvaverkkoa ja kuten jo aiemmin todettu opiskelu kuuluu suojaaviin tekijöihin (Norrman ym 2015). Soikkeli painottaakin ehkäisevän päihdetyön olevan osa koulun tapaa toimia ja olla olemassa, eikä mikään erityinen projekti. Oppilaitokset kuuluvat paikallisiin ehkäisevän päihdetyön verkostoihin, joissa kehitetään useiden tahojen kanssa päihdeongelmien ehkäisyn keinoja.

Ehkäisevä päihdetyö oppilaitoksissa on muun muassa kasvun ja kehityksen tukemista, turvallisen oppimisympäristön edistämistä, opiskelijoille annettua päihdekasvatusta ja sitä tukeva opetussuunnitelma. Ehkäisevää päihdetyötä on myös opetuksen tuki, joka auttaa pysymään koulussa ja pärjäämään opinnoissa, opiskeluhuollon moniammatillinen yhteistyö, suunniteltu ja oikea-aikainen puuttuminen päihteiden käyttöön ja yhteistyö päihdepalveluiden kanssa. (Soikkeli, 2015.) Seuraavassa luvussa pureudutaan tarkemmin moniammatilliseen työhön ja sen vaatimuksiin.

2.2 Moniammatillinen yhteistyö

Moniammatillisessa yhteistyössä on mukana asiantuntijoita useista eri organisaatioista ja ammattikunnista, koska asiakkaan ongelmien ratkaiseminen voi vaatia usean eri alan asiantuntemusta. Yhden ammattikunnan osaaminen ei riitä asiakkaan auttamiseksi. Moniammatillisen työn tulokset riippuvat vahvasti osallistujien sitoutumisesta yhteistyöhön. (Mönkkönen, Kekoni & Pehkonen, 2019, johdanto.)

Moniammatillisuutta tarkastellaan usein yhteistoiminnan, dialogisuuden, moniäänisyyden, yhteisen tiedonmuodostuksen ja diversiteetin käsitteiden kautta. Yhteistoiminnallisuus on yhteisten tehtävien ympärillä syntyvää yhteistä toimintaa, dialogisuus vastavuoroisen kommunikation hyödyntämistä keskustelussa. (Kekoni ym. 2019.) Sarjan (2011, 97) mukaan neuvottelujen käyminen on entistä keskeisemmässä roolissa, sillä asiakkaan ja ammattilaisten kertomukset ovat yksi hoidon ja palvelun suunnittelun lähtökohdista. Osallistujien tieto ja kokemus ovat tilanteessa oleellisia. Moniammatillisissa vuorovaikutustilanteissa on pyrittävä hahmottamaan eri ammattikuntien erilaiset näkökulmat ja hyödynnettävä niitä.

Riippuen millä alla työskennellään, moniammatillisuus voi olla erilaisten verkostojen yhteistoimintaa, viranomaisten keskinäistä yhteistyötä tai organisaatioiden sisäistä tai ulkoista yhteistyötä. Jotkut moniammatillisista ryhmistä syntyvät nopeasti tietyn asian ympärille ja ryhmän toiminta päättyy, kun ongelma on ratkaistu. Toisaalta taas jotkut moniammatilliset ryhmät voivat toimia pitkäänkin. Kaiken asiakastyön lähtökohtana on asiakaslähtöisyys, jossa korostetaan asiakkaan kunnioittamista, yksilöllisyyttä ja oikeutta tulla kuulluksi omilla asioissaan. Moniammatillisissa ryhmissä asiakkaan positiota on syytä pohtia tarkkaan, jotta asiakaslähtöisyys toteutuu. (Kekoni ym. 2019.)

Näen moniammatillisuuden toteutuvan tässä työssä yhteistyökumppaneiden toteuttamassa yhteistyössä, jossa voimat yhdistämällä on pyritty kokoamaan ajankohtainen tieto ja taito. Haaga-Helian ammatillisen opettajakorkeakoulun kautta on tullut pedagogista osaamista erityisesti sähköisten välineiden käyttöön ja järjestöistä viimeisimpiä ennakoivan työn työkaluja ja menetelmiä.

2.3 Sosiaalipedagogiikka

Sosiaalipedagogiikka on samaan aikaan sekä tieteenala, käytännön työala, että koulutusala. Tieteenä sosiaalipedagogiikka on siltatiede yhteiskuntatieteiden ja kasvatustieteiden välillä ja tarkastelee yhteiskuntaa kasvatuksen näkökulmasta ja kasvatusta puolestaan ihmisen ja yhteiskunnan suhteen näkökulmasta. Sosiaalipedagogiikassa sosiaalinen ymmärretään paitsi ihmisten välisenä vuorovaikutuksena ja yhteisöllisyytenä, myös ihmisten ja kasvatuksen yhteiskunnalliseksi suhteiksi sekä yhteiskunnallisiksi ongelmiksi ja niiden ratkomiseksi. Sosiaalipedagogian ytimessä on siis ihmisten välisen vuorovaikutuksen ja yhteisöllisyyden tarkastelu ja tukeminen, ihmisen ja yhteiskunnan suhteen ymmärtäminen ja vahvistaminen sekä yhteiskunnallisen huono-osaisuuden kohtaaminen, ehkäiseminen ja lievittäminen (Hämäläinen & Kurki, 1997). Sosiaalipedagogiikka eroaa muusta pedagogiikasta sitoutumalla vahvasti tasa-arvon, oikeudenmukaisuuden ja luovuttamattoman ihmisarvon periaatteisiin. Näiden arvojen pohjalta kasvatustoiminnalle luodaan tavoitteet ja toimintaa pyritään kehittämään tavoitteiden saavuttamiseksi. Sosiaalipedagogiikassa kiinnostus kohdistuu sekä kasvatukseen että kasvun prosesseihin ja sen tukemiseen. Siksi sen piirissä onkin luontevaa määritellä kasvatusta laaja-alaisena toimintana, jolla on kolme perustehtävää: sivistys- ja sosialisointiprosessien sekä identiteetin rakentamisen tukeminen (Siljander, 2002). Voidaan ajatella, että kasvu on jotakin, joka tapahtuu ihmisen ja ympäristön vuorovaikutuksessa ilman tietoista ohjaamista, kun taas kasvatusta on tietoista pyrkimystä kasvun tukemiseen ja ohjaamiseen. (Nivala & Rynnänen, 2022, 15-18.)

Käytännön työssä sosiaalipedagogiikka on kasvatuksen kysymyksiä korostavaa sosiaalista työtä tai sosiaalisen kasvun tukemista painottaen kasvatustyötä. Teorian ja käytännön yhteys on vahva. Käytännön työssä teoriaa pidetään tärkeänä pohjana työlle ja teorian kehittäminen vaatii käytännön kentän ja sen toiminnan tuntemusta. Sosiaalipedagogiikka onkin vahvasti toimintatieteellistä. Ilmiöiden kuvailemisen ja ymmärtämisen lisäksi halutaan kehittää kasvatuksen käytäntöjä. Teoria on hyvä tässä yhteydessä ymmärtää laajemmin kuin vain akateemisina teorioina. Teorian ja käytännön yhteys voidaan nähdä reflektiivisenä toimintana eli tietoisena etäisyyden ottamisena arkisiin rutiineihin ja niiden perusteiden ja tavoitteiden pohtimisena. (Nivala & Rynnänen, 2022, 19-20.) Tietoinen sosiaalipedagoginen orientaatio syntyy sosiaalipedagogiikkaa opiskelemalla. Ammatilainen sisäistää sosiaalipedagogisen orientaation osaksi omaa käytteoriaansa. (Ranne 2005,17.) Käyttöteorialla tarkoitetaan ammatilaisen itselleen läheisistä ja työhönsä soveltuvista käsitteistä ja näkökulmista kokoamaa viitekehystä, joka ohjaa hänen työskentelyään. (Nivala & Rynnänen 2022, 21.)

Sosiaalipedagogiikka on kehittynyt eri maissa omanlaisekseen oppialaksi ja sen käytännön soveltaminenkin on erilaista. Suomessa sosiaalipedagoginen teoria ja ajattelu on työtteen pohjana sosiaali-, kasvatusta- ja terveysaloilla, erityisesti ammattikorkeakouluissa. (Nivala & Rynnänen 2019, 15-27.) Sosiaalipedagogiikassa on yhtäläisyyksiä muun muassa rinnakkaistieteisiin sosiologiaan, aikuiskasvatustieteeseen ja sosiaalipsykologiaan. Sosiaalipedagogiikalle ominaista

on ilmiöiden tarkastelun jakautuminen yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan tasoille. Sosiaalipedagogiikan omaa erityisluonnetta kuvaa näillä tasoilla tapahtuva toiminta. Yksilötasolla jokainen yksilö huomioidaan tavalla, joka mahdollistaa hänen oman potentiaalinsa löytymisen ja kehittymisen. Kasvatuksen tavoitteena on persoonallinen kasvu ja toimijuuden sekä osallisuuden vahvistaminen. Yksilön kasvu tapahtuu kuitenkin yhteisöissä. Yksilön kasvun rinnalla on siis tuettava myös yhteisöjä ja yhteisöllisyyttä. Kasvatuksen nähdään olevan myös vahvasti sidoksissa yhteiskuntaan. Kasvatuksessa pidetäänkin tärkeänä tukea kiinnittymistä yhteiskuntaan ja kansalaisuuden ja yhteiskunnallisen toimijuuden löytämistä. (Nivala & Rynänen 2019, 15-27.) Sosiaalipedagoginen kasvatusnäkemys onkin helppo nähdä vaikuttamassa sekä ehkäisevän päihdetyön että mielenterveyden edistämisen toimintatapojen taustalla: halutaan tarjota tietoa ja tukea yksilöille muodostaa oman suhtautumisensa vaikkapa päihteisiin tai oppia tunnistamaan yksilölliset jaksamisen rajansa. Yhteisö on vahvasti mukana tässä socialisaation kautta.

Sosiaalipedagogiikka ja yhteisökasvatuksen perinne on vahvasti sidoksissa toimintatutkimukseen. Kummankin taustalla vaikuttaa samoja teoreetikoita kuten esimerkiksi Paulo Freire. Reitti toimintatutkimuksen tekemisen pariin voi kummuta käytännön sosiaalipedagogisesta työstä (Salo, Kauko & Heikkinen 2023, 40-41). Toimintatutkimuksesta tarkemmin luvussa 7.

3 Yhteistyökumppanit

Yhteistyökumppaneina tässä kehittämistyössä toimivat Nyyti ry (jossa itse työskentelin kurssin toteutuksen aikaan), Haaga-Helian ammatillinen opettajakorkeakoulu, EHYT ry sekä Yeesi - Nuorten mielenterveysseura ry.

Nyyti ry on opiskelijoiden mielenterveyttä ja opiskelukykyä edistävä valtakunnallinen ja yleishyödyllinen yhdistys, joka on perustettu vuonna 1984. Nyyti tarjoaa opiskelijoille ja opiskeluyhteisöille tietoa, tukea ja toimintaa mielen hyvinvointiin ja opiskelussa jaksamiseen. Nyyti tekee myös vaikuttamistyötä mielenterveysystävällisen opiskeluarjen puolesta ja mielenterveysongelmien normalisoimiseksi. Keskeiset toimintamuodot ovat opiskelijoiden mielen hyvinvoinnin tukeminen: mm. tiedon tarjoaminen, vertaistuellinen toiminta netissä sekä vapaaehtoistoiminta; opiskeluyhteisöjen ja opiskelijoiden parissa toimivien osaamisen vahvistaminen: mm. tiedon tarjoaminen, kouluttaminen sekä yhteiskehittäminen sekä yhteiskunnallinen vaikuttaminen opiskelijoiden mielenterveyden kannalta keskeisiin asioihin. (Nyyti ry, 2024.)

Haaga-Helia on yksityinen ammattikorkeakoulu, joka kouluttaa liike-elämän ja palveluelinkeinojen asiantuntijoita sekä tutkii ja kehittää näihin aloihin liittyvää osaamista ja toimintaa. Haaga-Heliaan kuuluu myös ammatillinen opettajakorkeakoulu, jossa voi suorittaa ammatillisen opettajan, ammatillisen erityisopettajan tai ammatillisen opinto-ohjaajan koulutuksen. Ammatilliseksi opettajaksi voi kouluttautua myös englanninkielisessä ohjelmassa.

Haaga-Helia Ammatillinen opettajakorkeakoulu toteuttaa lisäksi monipuolista täydennyskoulutusta, jonka tavoitteena on oppilaitosten ja yritysten osaamisen kehittäminen sekä asiantuntijuuden päivittäminen. Koulutukset ovat pääosin joko Opetushallituksen rahoittamia opetushenkilöstön täydennyskoulutuksia tai asiakasrahoitteisia palvelukokonaisuuksia. Lisäksi oppilaitoksia konsultoidaan asiakaslähtöisesti myös opetushenkilöstön osaamisen kehittämiseen liittyvissä rahoituskysymyksissä. (Haaga-Helia, 2024.)

EHYT on valtakunnallinen ehkäisevän päihde- ja pelihaittatyön asiantuntijajärjestö. Se on samalla kansalaisjärjestö, jossa tehdään vapaaehtoistyötä ja toteutetaan vertaistuellisia ja muita ihmisten kohtaamisia erilaisissa ympäristöissä. Toiminnassa yhdistyvät jäsenjärjestöjen ympäri Suomen tekemä työ, vapaaehtoistoiminta ja ammattihenkilöstön osaaminen ja asiantuntemus.

EHYT: in toiminnan tavoitteena on ehkäistä alkoholista, huumeista, nikotiinituotteista ja pelaamisesta aiheutuvia haittoja eri väestöryhmissä ja edistää ihmisten hyvinvointia. Työtä tehdään niin yksilötasolla (esim. oppitunnit, vanhempainillat, päihteettömät kohtaamispaikat, sosiaalinen media), yhteisöissä (mm. koulut, työyhteisöt, kunnat, opiskelijajärjestöt) ja koko yhteiskunnan tasolla, esimerkiksi vaikuttamalla lainsäädäntöhankkeisiin.

Toiminnan tavoitteena on vahvistaa niitä tekijöitä ihmisten arjessa, jotka suojaavat päihteisiin liittyviltä riskeiltä ja ehkäisemme tekijöitä, jotka voivat lisätä ongelmia ja haittoja. EHYT ei tee korjaavaa työtä tai hoitotyötä, mutta toimii yhteistyössä monien korjaavan päihdetyön toimijoiden kanssa. Hyvä korjaava työ on aina myös hyvää ehkäisevää päihdetyötä. (EHYT ry, 2024.)

Nuorten mielenterveysseura – Yeesi ry on vuonna 2011 perustettu, Suomen ensimmäinen valtakunnallinen nuorten mielenterveysseura. Työ perustuu ennaltaehkäisevään ja edistävään otteeseen. Yeesi tekee voimavaralähtöistä mielenterveystyötä ja haluaa edistää nuorten hyvinvointia positiivisella otteella. Yeesin toiminta perustuu positiivisen mielenterveyden edistämiseen, yhdessä tekemiseen ja nuorilta nuorille -periaatteeseen. Toimintaan kuuluu mielenterveyden edistämistä vapaaehtoistoiminnan sekä oppilaitos- ja järjestöyhteistyön kautta.

Yeesimäinen vapaaehtoistoiminta tarjoaa kaikille 13-29 -vuotiaille nuorille keinoja ja mahdollisuuksia edistää omaa ja toisten mielenterveyttä. Toiminnan tärkeimpänä tavoitteena on mielenterveyden vahvistuminen. Oppilaitos- ja järjestöyhteistyön tavoitteena on tuoda nuorten arkeen keinoja, joilla mielenterveydestä voi huolehtia. Yeesi -piste tarjoaa olohuoneen ja hyvinvointipisteen oppilaitoksen arkeen. Yeesi -opintojaksolla pääsee oppimaan, kuinka toisen mielenterveyttä voi edistää. Yeesi -promossa yeesin työntekijät ja vapaaehtoiset tulevat kertomaan Yeesin toiminnasta lisää. (Yeesi ry, 2024.)

4 Tarkoitus ja tavoite

Tässä tutkimuksellisessa kehittämistyössä kuvaan järjestötoimijoiden ja ammatillisen opettajakorkeakoulun yhteistä kehittämisprosessia, jonka tarkoituksena oli **tuottaa ammatillinen täydennyskoulutuskurssi** opetushenkilöstölle ennakoivan työn merkityksestä opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämiseksi sekä antaa heille konkreettisia välineitä työn tekemiseen oppilaitoksissa.

Tavoitteena oli **saada monialaisella yhteistyöllä aikaan monipuolinen ja ajantasainen hyvinvoinnin edistämisen koulutussisältö sekä kehittää järjestöjen ja ammatillisen opettajakorkeakoulun välistä yhteistyötä**. Opinnäytetyötä varten olen kuvannut kurssin toteutuksen ja koostanut siitä pedagogisen käsikirjoituksen.

5 Menetelmälliset valinnat

Tutkimuksellisessa kehittämistoiminnassa menetelmien käyttötavat voivat olla usein hyvin monimuotoisia. Usein menetelmät joudutaankin räätälöimään tilannekohtaisesti ja ne täsmentyvät kehittämisprosessin myötä. Tutkimuksellisten välineiden käyttö mahdollistaa kehittämistoiminnan systemaattisen seuraamisen ja dokumentoinnin. (Toikko & Rantanen 2009, 166-170). Luku etenee niin, että työssä hyödynnetyt menetelmät täsmentyvät ja täydentyvät esiteltyjen menetelmällisten viitekehysten myötä.

5.1 Toimintatutkimus

Heikkinen, Kaukko & Salo (2023, 17) kuvaavat toimintatutkimusta ytimekkäästi ”tavaksi tehdä tutkimusta siten, että siitä on käytännön hyötyä”. Tutkimuksen avulla pyritään aktiivisesti muuttamaan sosiaalisia käytäntöjä parempaan suuntaan. Samalla muodostetaan uutta tietoa näistä käytännöistä. Jyrkämä (2021) toteaa, että toimintatutkimuksessa pyritään tutkimaan todellisuutta pyrkiessä samalla sen muuttamiseen. Toimintatutkimuksessa tutkija tai ryhmä pyrkii vaikuttamaan aktiivisesti arkisiin rutiineihin ja muuttamaan toimintaa. Tätä muutokseen pyrkivää väliintuloa kutsutaan interventioksi. Toimintatutkimus poikkeaa siitä tieteellisen tutkimuksen perinteestä, jonka mukaan tiedon tuottaminen olisi arvokasta sinänsä. Toimintatutkimuksen suhde tietoon on käytännöllinen; tietoa tuotetaan käytäntöjen kehittämistä varten. (Heikkinen, Kaukko & Salo 2023, 17-19.)

Toimintatutkimuksen (action research) ajatellaan perustuvan pääosin Saksasta Yhdysvaltoihin 1930-luvulla muuttaneen Kurt Lewinin työlle. Lewin oli psykologi, joka kiinnostui erityisesti ihmisten välisten suhteiden ja ympäristön merkityksestä ihmisen mielelle ja ajattelulle. Tästä ajattelusta syntyi myös uusi tieteenala, sosiaalipsykologia. Sosiaalipsykologiassa ja toimintatutkimuksessa yhteistä on kiinnostus ihmisten yhteistoimintaa, vuorovaikutusta ja sosiaalisten käytäntöjen kehittymistä kohtaan. Suurin ero niiden välillä taas on sosiaalipsykologian

keskittyminen tutkittavien ilmiöiden kuvaamiseen, kun taas toimintatutkimuksessa on keskeistä myös toiminnan aktiivinen muuttaminen, intervention tekeminen. Lewin sovelsi tätä muutoksen tekemisen ajatusta laajasti tutkiessaan ryhmädynamiikan ilmiöitä ja haasteita sekä erilaisten johtamistyylien seurauksia. (Salo, Kaukko & Heikkinen 2023, 43-46.) Tämä todellisuuden muuttamisen tavoite erottaa toimintatutkimuksen perinteisestä akateemisesta tutkimuksesta ja on herättänyt kritiikkiä muun muassa objektiivisuudesta, tutkijan roolista tutkimuksessa sekä siitä, miten toimintatutkimus eroaa kehittämishankkeista tai toisaalta interventio- ja arviointitutkimuksesta. (Jyrkämä, 2021.)

Salo, Kaukko & Heikkinen (2023, 46) tulkitsevat toimintatutkimuksen kehittyneen kolmen toisaan täydentävän toimintakentän ja näkökulman vuorovaikutuksessa. Ensimmäisessä toimintatutkimus on ollut organisaatioiden, työn organisoimisen ja työtehtävien kehittämisen väline. Toisessa se on ollut lähestymistapa tutkimukseen, jossa teorian ja käytännön yhdistäminen nähdään keskeisenä. Kolmannessa toimintatutkimus on ollut yhteiskunnallinen liike, joka kamppailee tasa-arvon ja demokratian edistämiseksi. Nämä kolme toimintakenttää eivät ole erillisiä, vaan keskenään limittäisiä ja suhteissa toisiinsa.

5.2 Suunnittelututkimus ja oppimisen muotoilu

Heikkinen ym. (2023, 68-70) huomauttavat toimintatutkimuksen piiriin voitavan sijoittaa muitakin tutkimusotteita kuin vain niitä, joiden edustajat itse nimeävät tutkimuksensa sijoittuvan toimintatutkimuksen perinteen piiriin. Nämä tutkimusotteet positioivat itsensä yleensä jollakin tapaa lewiniläiseen perinteeseen. Heikkinen ym. (2023, 95-98) määrittelevät suunnittelututkimuksen yhdeksi toimintatutkimuksen suuntauksista. Suunnittelututkimuksen lähtökohtana on ajatus suunnitella uusi tuote tai toimintamalli tutkimusperustaisen tiedon ja kehitystyön pohjalta. Suunnittelututkimusta on muun muassa sovellettu kasvatustieteessä erilaisten oppimisympäristöjen ja tieto- ja viestintä teknologian opetuskäytön suunnitteluun. Yksinkertaistaen voidaan sanoa, että suunnittelututkimuksessa tavoitteena on toimiva ja tehokas tuote, kun toimintatutkimuksessa se useimmiten on yhteisön sosiaalinen prosessi.

Suunnittelututkimuksessa keskeinen asia on iteratiivisuus eli suunnitellun kriittinen arviointi dialogissa käyttäjän tai asiakkaan kanssa. Suunnittelututkimusta sovelletaan erityisesti ammatikorkeakoulujen opinnäytetöissä, sillä niiden on tarkoitus kytkeytyä työelämän todellisiin ongelmiin. (Heikkinen ym. 2023, 95-98.) Design-tutkimusta eli suunnittelututkimusta sovelletaan useimmilla ammatti- ja tieteenaloilla. Yhtenä esimerkkinä tästä on kasvatustieteellinen design-tutkimus, jossa kiinnostuksen kohteena on muun muassa oppimisen ja oppimisympäristöjen tutkimuksellinen suunnittelu (Vilka 2021). Marstio (2021, 14) määrittelee oppimisen muotoilun systemaattiseksi prosessiksi, joka asettaa opiskelijan keskiöön ja integroi digitaaliset ratkaisut pedagogisesti mielekkäällä tavalla. Oppimisen muotoilussa korostuu yhteisöllisyys ja opettajien välinen yhteistyö. Opetuksen käytänteitä ja ideoita jaetaan yhdessä suunnitellessa. Ominaista

on kokeileva kehittäminen ja olemassa olevien sisältöjen yhdisteleminen luovasti. Oppimisen muotoilun avulla on mahdollista mallintaa ja dokumentoida hyviä käytänteitä.

5.3 Tutkimuksellinen kehittämistoiminta

Tässä opinnäytetyössä ammannan toiminta- ja suunnittelututkimuksen tutkimusperinteestä, kuitenkin vahvasti soveltaen. Menetelmällisesti työni on toiminnallinen opinnäytetyö, joka on yksi tutkimuksellisen kehittämistyön tapa ja opinnäytetyötyyppi ammattikorkeakouluissa. Toiminnallinen opinnäytetyö on kehittämistyö, jossa tutkimus ei määrittele kehittämistä, mutta tutkimuksellista otetta ja menetelmiä hyödynnetään ammatillisen kehittämisen tukena. (Toikko & Rantanen 2009, 157.) Toiminnallisessa opinnäytetyössä noudatetaan harvoin tarkasti toimintatutkimuksen periaatteita. Toiminnallinen tutkimustyö ei myöskään täytä tapaus- tai toimintatutkimukselle asetettuja tieteellisiä vaatimuksia. Toiminnallisessa opinnäytetyössä ”kehittämisen tavoitteena on ammatillinen tuotos, joka palvelee kohderyhmää tai toimintaympäristön arjen käytäntöjä.” Toimintatutkimuksessa puolestaan pyritään tämän lisäksi saavuttamaan yleisemmin sovellettavissa oleva tutkimustulos. (Kostamo, Airaksinen & Vilka 2022.)

Toiminnallisessa opinnäytetyössä ammattialan käytäntö on sekä opinnäytetyön aiheen lähtökohta että tutkimuksellisen kehittämisen kohde. Siksi myös ratkaisujen vaatima tieto löytyy alan käytännöistä, ammattilaisilta tai heidän asiakkailtaan sekä heidän tuottamistaan materiaaleista ja tutkimuksista. (Kostamo ym 2022, 1.3. Ammatillisen arjen tiedosta.)

6 Kehittämistyön toteutus

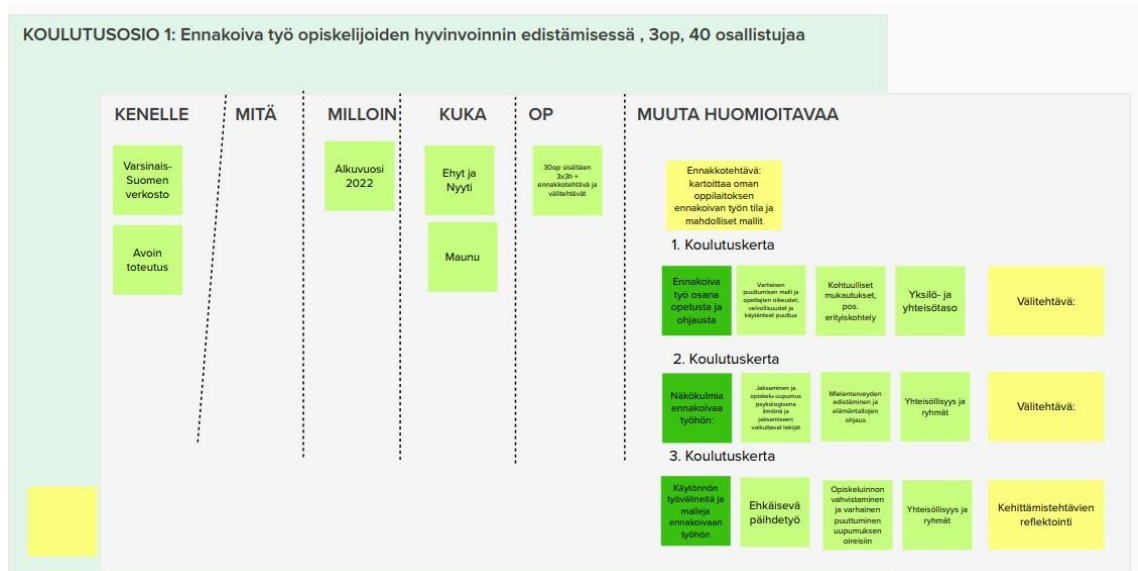
Esittelen seuraavissa luvuissa kehittämistyön käytännön toteutusta. Ajallisesti itse kurssin suunnittelu ja toteutus sijoittuvat kevääseen 2022, pedagoginen käsikirjoitus ja sen kuvaus puolestaan on laadittu tätä opinnäytetyötä varten.

6.1 Ideointi ja suunnittelu

Aiemman yhteistyön pohjalta Haaga-Helian puolelta ehdotettiin järjestöille rahoituksen hakemista Opetushallitukselta ammatillisen täydennyskoulutuksen toteuttamiseen. Kurssin rakenne päätettiin jo rahoituksen hakuvaiheessa ja muodostui Opetushallituksen asettamista vaatimuksista: se koostuisi kolmesta kolmen tunnin mittaisesta opetuskerrasta, ennakko- ja välitehtävistä. Kurssin laajuus olisi 3 opintopistettä ja osallistujia voisi olla maksimissaan 40.

Kurssin suunnittelu ja toteutus tapahtui keväällä 2022. Tuolloin suunniteltiin yhteistyössä kurssin sisällöt ja rakenne sekä toteutettiin kurssin opetuskerrat. Kurssin sisältö suunniteltiin yhteistyössä Nyyti ry:n, Yeesi ry:n ja EHYT ry:n asiantuntijoiden kesken. Käytännössä työskentely tapahtui pitämällä yhteisiä pitkiä suunnittelupalavereja ja kirjoittamista jaetulla digitaalisella

alustalla (Teams). Pidimme tärkeänä, että kaikki saivat yhteistyöstä yhtä lailla hyötyä omaan työhönsä eli yhteistyö hyödyttäisi kaikkia tasapuolisesti. Toinen tärkeä tavoite, joka oli myös kurssin rahoitukselle määritelty, oli tarjota osallistujille suora mahdollisuus oman työnsä kehittämiseen. Siksi sekä ennako- että välitehtävät rakennettiin liittymään omassa oppilaitoksessa tehtävään ennakoivaan työhön ja sitä ohjaaviin dokumentteihin.

Kuva 2. Kurssin ideointia Miro-alustalla

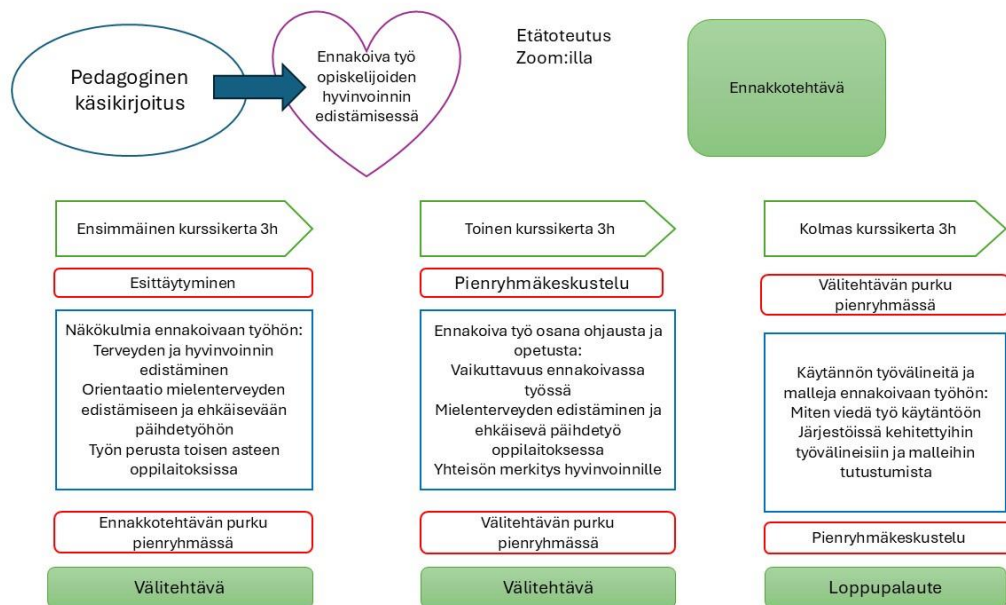
Tämän ideoinnin ja suunnittelun vaiheen voi hyvin sijoittaa toimintatutkimukselle ominaiseen reflektiiviseen kehään, jossa toiminta, sen havainnointi, reflektointi ja uudelleensuunnittelu seuraavat toisiaan (Heikkinen, Kauko & Salo 2023, 24-26). Pidimme yhteisiä kokouksia, joissa hahmottelimme mahdollista sisältöä, joka tarkentui ja kehittyi työskentelymme edetessä. Toimintatutkimukselle tyypillistä on myös, että kehittämistyön kehä ei pääty yhteen sykliin, vaan johtaa uusiin kehittämissideoihin, joista käynnistyy uusia syklejä spiraalia muistuttavana jatkuvana kehänä. (Heikkinen, Kauko & Salo 2023, 26-28) Kuten jo johdannossa kerroin, käynnistyi tämä yhteistyö alun perin jo vuonna 2019 muun kehittämistyön merkeissä ja jatkui siitä uusien ideoiden ja mahdollisuuksien noustessa esiin työskentelyn edetessä.

6.2 Pedagoginen käsikirjoitus ja kurssin käytännön toteutus

Kurssi toteutettiin maaliskuussa 2022 kolmena kahden viikon välein toteutettuna opetuskertana. Kurssille ilmoittautumisen yhteydessä osallistujat saivat ennakkotehtävän. Kurssilla ei toteutettu arviointia eikä kurssikerroilla ollut läsnäolopakkoa. Kurssin mainos liitteessä 1.

Koostin tätä opinnäytetyötä varten kurssin sisällöt ja toteutustavat pedagogiseksi käsikirjoitukseksi. Pedagogisella käsikirjoituksella tarkoitetaan opetustilanteen ja siihen liittyvän vuorovaikutuksen suunnitteleminen etukäteen. Yleensä se sisältää oppimistilanteen ja tehtävien

rytmittämistä sopivasti eteneviksi vaiheiksi sekä opetusmenetelmien valinnan. (Ruhalahti 2014; Alasalmi 2021.) Alasalmen (2021) mukaan ”pedagogisen käsikirjoittamisen tarkoitus on luoda polku, jossa opiskelijalle tarjotaan paikkoja ja tapoja yhdistää koettuja asioita teoreettiseen tietoperustaan ja mm. oman toiminnan pohdintaan”. Pedagoginen käsikirjoitus voi sisältää oppimispolun visualisoinnin. Tämä visuaalinen käsikirjoitus kertoo erityisesti opiskelijalle sen, miten opiskeluprosessi etenee. (Alasalmi 2021.) Marstio (2021, 10) painottaa opiskelijan tilanteen ja tarpeiden ottamista opetuksen suunnittelun keskiöön. Jos opiskelijalla on vain passiivinen rooli tiedon vastaanottajana, keskittyminen helposti herpaantuu ja kynns osallistumiseen kasvaa. Osallistuminen ja mahdollisuus vaikuttaa omaan oppimisprosessiin parantavat oppimista. Keskeistä on nimenomaan oppimisen kokemus.

Kuva 3. Pedagogisen käsikirjoituksen visualisointi

Kuten jo aiemmin suunnittelututkimusta käsittelevässä luvussa 5.2 totesin, suunnittelututkimuksessa tavoitteena on toimiva ja tehokas tuote, kun toimintatutkimuksessa se useimmiten on yhteisön sosiaalinen prosessi (Heikkinen ym. 2023, 95-97). Tämä kuvaa esittelemäni kehittämistyön eri osioita: yhteistyökumppaneiden kanssa toteutettu suunnittelutyö ja kurssin toteutus olivat luonteeltaan toimintatutkimuksellisempia, kun taas itsenäisesti laatimani kurssin kuvauksen ja pedagogisen käsikirjoituksen koostaminen edustivat enemmän suunnittelututkimusta pyrkiessäni luomaan kurssista selkeän kokonaisuuden hyödyntäen muun muassa oppimisen muotoilun periaatteita.

Kuva 3 esittelee pedagogisesta käsikirjoituksesta laatimani visuaalisen version, joka havainnollistaa kurssin rakennetta ja etenemistä. Ennako- ja välitehtävät sekä pienryhmäkeskustelut on

suunniteltu opiskelijoita aktivoiviksi ja osallistaviksi opetusmenetelmiksi. Pedagogisen käsikirjoituksen lisäksi kuvaan seuraavissa luvuissa kurssin käytännön toteutusta.

6.2.1 Ensimmäinen kurssikerta: Näkökulmia ennaikovaan työhön

Kurssi käynnistyi Haaga-Helian opettajakorkeakoulun edustajien lyhyellä esittelyllä hankekokoaisuudesta ja muusta täydennyskoulutustarjonnasta. Sen jälkeen osallistujia pyydettiin esittäytymään kirjoittamalla chatiin nimensä, työtehtävänsä ja mistä päin he ovat. Kouluttajat kertoivat itsestään ja taustastaan yhden esittelydian verran. Varsinainen sisältöosuus käynnistyi terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen määritelmillä eli miten määritellään vaikkapa hyvinvoinnin edistäminen ja millaisia teorioita sen taustalla vaikuttaa. Tämän jälkeen seurasi orientaatio mielenterveyden edistämiseen ja ehkäisevään päihdetyöhön. Osallistujille avattiin mielenterveyden käsitettä, mielenterveyden edistämisen tavoitteita ja tasoja sekä mielenterveyden tukemisen keinoja. Samaten ehkäisevästä päihdetyöstä kerrottiin, mitä se pitää sisällään ja mitä sillä tavoitellaan.

Ennakkotehtävän purkua varten osallistujat jaettiin pienryhmiin keskustelemaan. Keskustelun purkuun he saivat ohjeistukseksi: ”Hyödyntäkää pohdinnassa ennakkotehtävän muistiinpanoja. Miten oppilaitoksessa voi edistää ja tukea ennaikovaa työtä? Mikä oppilaitoksessa voi olla ennaikovan työn toteutumisen esteenä? Kirjatkaa pohdintanne pääkohdat Padlettiin (linkki chatissa).” Pienryhmäkeskustelun yhteisen purun jälkeen esiteltiin Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kokoamat suojaavat ja altistavat tekijät oppilaitoksessa (kuva 4.)

ENNAKOIVA TYÖ OPPILAITOKSISSA

Ennaikova työ perustuu siihen, että vahvistetaan lasten ja nuorten terveyttä ja hyvinvointia suojaavia tekijöitä ja ehkäistään altistavia tekijöitä.

Suojaavat tekijät

- Aikuisten malli
- Selvät säännöt /odotukset aikuisilta
- Positiivisen käyttäytymisen huomioiminen
- Yhteisöllisyyden tunne
- Hyvä sosiaalinen ilmapiiri ja tunneilmasto
- Opiskelijoiden viihtyminen oppilaitoksessa
- Hyvä koulumenestys/oppimisen tunne
- Opiskelijoiden osallisuus
- Selvät rajat kiusaamiselle, vahingonteoille poissaoloille

Altistavat tekijät

- Rakenteiden puute: opiskelija tai opettaja ei tiedä miten toimitaan ongelmatilanteissa
- Epäonnistumiset
- Runsaat poissaolot
- Huono viihtyvyys ja työilmapiiri
- Koulunkäynnin keskeyttäminen
- Koulukiusaaminen

<https://thl.fi/documents/605763/1475727/Julkaistu+85+LSAVI.pdf/bb788e88-1cb6-0f8c-0a4a-14ac7d8d03e5?i=1610540563174>

Kuva 4. Ennaikova työ oppilaitoksissa: suojaavat ja altistavat tekijät, luentodia

Tämän jälkeen käytiin läpi ennakoivan työn perustaa toisen asteen oppilaitoksissa. Lakeja, jotka sekä oikeuttavat että velvoittavat ennakoivaan työhön ovat esimerkiksi laki ehkäisevästä päihdetyöstä sekä oppilas- ja opiskeluhuoltolaki. Ensimmäisen kurssikerran lopuksi osallistujat saivat seuraavanlaisen välitehtävän suoritettavaksi ennen seuraavaa kurssikertaa: ”Etsi/kartoita omassa oppilaitoksessasi kirjatut ennakoivan työn suunnitelmat/ohjeistukset esim. päihdeohjelma, päihdesuunnitelma, kriisisuunnitelma, hyvinvointisuunnitelma. Listaa itsellesi mitä dokumentteja löysit. Löytyivätkö dokumentit helposti? Nosta muutama huomio dokumenttien sisällöistä kurssin aiheisiin liittyen (esimerkiksi oliko dokumentti selkeä, miten sisältö liittyy omaan työhösi, jne.)” Ennako- ja välitehtävät edustavat pedagogisesti Laurillardin (2012) kuudesta oppimisen tavasta tutkimalla oppimista, jota tapahtuu, kun opiskelija hakee tietoa itsenäisesti. Hänellä on tällöin enemmän omistajuutta oppimiseensa kuin valmiina annettuun aineistoon tutustussa. Tehtävien tavoitteena oli aktivoida kurssin osallistujia paneutumaan aiheeseen itsenäisesti ja perehtymään ennakoivan työn tilannekuvaan omassa oppilaitoksessaan.

6.2.2 Toinen kurssikerta: Ennakoiva työ osana ohjausta ja opetusta

Toinen kurssikerta käynnistyi välitehtävän purulla. Osallistujat saivat kirjata Padlet-alustalle löytämänsä dokumentit ja heitä pyydettiin joko kirjoittamaan Zoom:in chattiin tai käyttämään puheenvuoro tehtävästä tekemistään havainnoista. Tämän jälkeen perehdyttiin siihen, mikä tekee ennakoivasta työstä vaikuttavaa. Yksi keskeisistä vaikuttavuuden tekijöistä on työn kohdentaminen oikein kyseessä olevalle kohderyhmälle sopivaksi. Tuomitseminen ja pelottelu eivät ole toimivia keinoja ehkäisevässä päihdetyössä (Markkula ym 2022, 99), ja mielenterveyden edistämisen parissa puolestaan on tärkeää rajata keskustelu mielenterveydestä yleisemmälle tasolle, erityisesti mitä nuoremista osallistujista on kyse. Yleisesti ottaen ennakoivan työn vaikuttavuutta voi olla erittäin vaikea näyttää toteen tai mitata, sillä taustalla vaikuttavia tekijöitä on useita ja työ on usein osa tavallista arkea eikä järjestetty interventio.

Seuraavaksi käytiin läpi lyhyt katsaus toisen asteen opiskelijoiden vointiin viimeisimmän Koulu-terveyskyselyn tulosten pohjalta. Tilastojen pohjalta tarkasteltiin, missä määrin toisen asteen opiskelijoiden kokevat muun muassa ahdistus, masennusta, opiskelu-uupumusta tai minkä verran he käyttävät eri päihteitä. Tilastollisen katsauksen jälkeen luennoitsijat esittelivät tarjolla olevia koulutuksellisia sisältöjä ammattilaisten oman osaamisen kehittämiseen. Mielenterveyden edistämisen puolelta esiteltiin Jaksaa, jaksaa? -hankkeen koulutus uupumuksen ehkäisyyn ja jaksamisen tukemiseen, Nyyti ry:n Elämäntaitokurssi ohjaajakursseineen sekä Mieli ry:n tarjonnasta Nuoren mielen ensiapu- ja Mieli työssä -koulutukset. EHYT ry:n tarjonnasta esiteltiin Ehkäisevä päihdetyö toisella asteella-, Ryhmäilmiö- ja Miten puhua kannabiksesta -koulutukset.

Vaikuttavan työn mahdollistaminen

- Puheeksiottaminen ja avautumisen vastaanottaminen
 - "ei ole niin pientä asiaa, ettei kannattaisi kysyä"
 - Ajan ottaminen: jakamisen hetkien mahdollistaminen. Ei välttämättä vaadi aina pitkää aikaa.
- Kulttuurin rakentaminen
 - Avoimuus, arvopohja: ovatko keskiössä enemmän suoritukset kuin ihmiset ja heidän hyvinvointinsa?
- Vaikuttavuuden mittaamisen voi olla haastavaa: riippuen siitä onko kyseessä suunniteltu interventio vai arjen toimintaa.
- Pienet teot vs. interventiot (miten paikantaa, mikä muutoksen taustalla vaikuttaa)

Kuva 5. Vaikuttavan työn mahdollistaminen, luentodia

Tauon jälkeen käsiteltiin yleisellä tasolla päihteistä ja mielenterveydestä puhumista eli miten se kannattaa tehdä sekä mahdollisten ongelmien puheeksi ottamista. Kurssikerran loppupuoli käytiin läpi yhteisön merkitystä hyvinvoinnille. Tässä hyödynnettiin suoraan Nyyti ry: n aiemmassa Yhdessä yhteisöksi- nimisessä hankkeessa tuotettua sisältöä, joka käsitteli laajasti opiskelijoiden kokemaa yksinäisyyttä ja yhteisöllisyyden rakentamista oppilaitoksessa käytännön tasolla. Osallistujat jaettiin pienryhmiin ja he saivat 15 minuutin ajan keskustella tehtävänannonalla ”Mitä itse pidät keskeisimpinä asioina yhteisöllisyyden edistämisessä? Millaisin keinoin omassa oppilaitoksessasi tuetaan yhteisöllisyyttä?” Pääkohtia pyydettiin taas kirjaamaan Padlet: iin. Pienryhmäkeskustelut edustavat pedagogisesti keskustelemalla oppimisen tapaa (Laudrillard, 2012), tässä tapauksessa vertaisten kanssa. Keskusteleminen edellyttää opiskelijalta ajatustensa artikuloimista ja kysymysten muodostamista sekä vuorovaikutusta toisten kanssa. Parhaimmillaan tässä voidaan päästä yhteiseen ajatteluun ja dialogiin. Ryhmässä esitetty rakentava kritiikki voi syventää ymmärrystä asiasta.

Kurssikerran päätteeksi osallistujat saivat jälleen välitehtävän. Tehtävänanto oli seuraavanlainen: ”Etsi/kartoita oman oppilaitoksesi käytänteet mielenterveyden ja ehkäisevän työn edistämisessä (teemapäivät ja viikot, ständit, tietoisut, vierailijat, säännölliset kohtaamisen ja keskustelun paikat, yhteisöllisyyttä lisäävät toimet esim. koko koulun yhteiset puurot perjantaisin, opetushenkilöstön ja opiskeluhuollon matala kynnyks ja toimet) Kirjaa löytämiäsi käytänteitä. Mitä voisit lisätä, mille olisi mielestäsi tarvetta?” Sekä ennako- että välitehtävien

tarkoituksena oli sitoa kurssin sisällöt selkeästi osaksi omaa työtä ja saada osallistujat perehtymään oman oppilaitoksensa käytäntöihin.

6.2.3 Kolmas kurssikerta: Käytännön työvälineitä ja malleja ennakoivaan työhön

Kolmas ja viimeinen kurssikerta käynnistyi välitehtävän purulla. Osallistujat jaettiin pienryhmiin, joissa he keskustelivat tehtävästä viitisentoista minuuttia ja kirjasivat keskustelun keskeiset asiat Padlet:iin. Tämän jälkeen pienryhmät esittelivät kirjauksensa pohjalta keskustelunsa sisällön muille kurssilaisille.

Luento-osuus käynnistyi muutaman dian katsauksella ennakoivan työn jalkauttamiseen eli sen viemiseen käytäntöön. Tätä seurasi viimeisen kerran keskeisin sisällöllinen kokonaisuus, järjestöissä kehitettyjen käytännön työvälineiden ja menetelmien esittely. Kouluttajat olivat valinneet edustamaltaan järjestöltä muutamia sopivia sisältöjä esiteltäväksi. Nyyti ry:n materiaaleista esiteltiin Jaksaa, jaksaa? -hankkeessa suunnitellut Mitä kuuluu? -materiaali, joka on suunnattu toiselle asteelle mielenterveydestä ja jaksamisesta keskustelun tueksi sekä Kuormitusmittari, joka on verkossa täytettävä opinnoissa jaksamista monipuolisesti kartoittava kysely. Lisäksi käytiin lyhyesti läpi Nyytin Elämäntaito-kurssikokonaisuutta ja siihen liittyviä materiaaleja. Nuorten mielenterveysseura - Yeesi ry:n osalta esiteltiin Yeesaamo-konsepti eli opiskelijoiden oppilaitokseen perustama hyvinvointialue sekä Yeesin harjoitepankki, josta löytyy harjoitteita, joiden avulla mielenterveysteemaa voidaan käsitellä nuorten kanssa. Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry:n materiaaleista esiteltiin toiselle asteelle suunnattu Päihdeilmiö-oppituntikonaisuus sekä Hyvät bileet, huonot bileet -toimintapisteen materiaali, jonka tarkoituksena on pohtia nuorten kanssa sitä, mikä tekee juhlista hyvät. Lisäksi kurssin osallistujat pääsivät testaamaan Minivisoja esimerkiksi kannabikseen, nuuskaan ja digipeleihin liittyen ja tutustumaan EHYT:in BuenoTalk Youtube-kanavaan sekä BuenoTok tiktok-tiliin. Lisäksi vilkaistiin materiaaleja yksilön omaan päihdepohdintaan kuten hyödyt-haitat-taulukkoa ja alkoholinkäytön ja sosiaalisen vastuun testiä.

Lopuksi osallistujat jaettiin taas tuttuun tapaan pienryhmiin. Keskustelunaiheeksi annettiin ”millä edellytyksin uusia menetelmiä tai malleja voi ottaa käyttöön oppilaitoksessa? Mikä helpottaa käyttöönottoa, mikä estää?” Aikaa keskustelulle oli 15 minuuttia ja Padlet-alusta käytössä kirjaamista varten. Pienryhmien jälkeen kävimme yhdessä läpi keskustelun keskeisiä näkökulmia Padlettiä hyödyntäen. Alla olevassa kuvassa kurssin viimeisen luentodian yhteenveto sisällöstä.

Ota mukaasi ainakin nämä ajatukset:

- ✓ Arvopohja: miksi teemme ennakoivaa työtä? Mitä se juuri meidän oppilaitoksessamme tarkoittaa?
- ✓ Oikeus rakenteisiin ja ohjeistuksiin työnantaja taholta
- ✓ Oikeus saada tukea suunnitellun toteuttamiseen
- ✓ Työ tehdään yhdessä, ei yksin
- ✓ Rohkeus puhua ja puuttua
- ✓ Arjen kohtaamisten tärkeys
- ✓ Muista pitää huolta myös omasta hyvinvoinnistasasi!

Kuva 6. Kurssin yhteenveto, luentodia

6.3 Palaute ja arviointi

Kurssille osallistui noin 30 henkeä. Kurssin aikana saatu palaute oli pääosin innostunutta. Osallistujat toivat esiin muun muassa tietämättömyytensä työyhteisönsä toimintaa ohjaavien ennakoivan työn dokumenttien sijainnista ja olemassaolosta. Toisaalta taas osa osallistujista nimenomaan työskenteli tehtävissä, joissa vastasi näistä dokumenteista ja pystyi helposti seuraamaan niitä kurssin aikana. Eräs osallistuja nosti esiin ammatilliset aikuisopiskelijat, sillä suurimmassa osassa tuotetuista materiaaleista puhutaan nuorista. Nuoret ovatkin oppilaitosten ennakoivan työn pääasiallinen kohderyhmä. Olisi silti hyvä idea huomioida hyvinvoinnin edistämisessä erikseen myös aikuis- ja monimuoto-opiskelijat, joiden määrä on pitkään ollut kasvussa.

Vain 8 osallistujaa täytti keräämämme loppupalautteen. On melko tyypillistä, että ihmisiä on vaikea saada täyttämään palautelomakkeita. Kaikki osallistujat eivät myöskään osallistuneet kaikille kurssikerroille tai olleet paikalla koko kurssikerran ajan. Tämä on yleistä etäkoulutuksissa, joista on helppo poistua kesken. Lisäksi koulutuksen maksuttomuus varmasti vaikutti siihen sitoutumista heikentävästi.

Palautelomakkeessa kysyttiin, mikä koulutuksessa oli hyvää. Osallistujien vastauksissa painottui sosiaalinen vuorovaikutus: mainittiin pienryhmäkeskustelut osallistujien kesken, vuorovaikutteisuus ("kivaa, virkistävää interaktiivisuutta"), osallisuus ja "rento meininki tärkeän asian äärellä". Ajattelen, että tässä toteutui eräs erityisesti ehkäisevässä päihdetyössä keskeinen

seikka, nimittäin keskusteleva, hyväntuulinen ja osallistava ilmapiiri, joka kutsuu ihmettelemään ja pohtimaan (Norrman ym. 2015, 18-19).

Toinen palautteissa keskeiseksi nouseva seikka oli käytännöllisyys: käytännön vinkit omaan työhön, konkreettisuus asioiden esittelyssä ja työkalujen testaaminen käytössä miellyttivät osallistujia. Palautteissa kiitettiin myös puhujien asiantuntemusta ja perehtyneisyyttä aiheeseen. Parissa palautteessa mainittiin iltapäivä hyvänä ajankohtana koulutukselle. Ryhmäkeskusteluja pidettiin sopivan mittaisina ja niiden koettiin rytmittävän hyvin koulutusta. Erässä vastauksessa mainittiin koulutuksen maksuttomuuden mahdollistaneen osallistumisen.

Kysyttäessä, mitä kehittäisivät vielä kurssissa, osallistujat toivat esiin seuraavia asioita. Kursikertojen pituudeksi toivottiin kolmen tunnin sijaan kahta tuntia sekä enemmän ryhmässä keskustelua. Toivottiin enemmän taukoja ja etukäteen tietoa työskentelyn muodosta, jotta olisi voinut vaikka käydä kävelyllä luento-osuuden ajan. Eräessä palautteessa kaivattiin vinkkejä omaan jaksamiseen. Kaivattiin myös koontia yhteisöllisestä työstä ja tapahtumista käydyistä keskustelusta. Kaksi osallistujaa vastasi, ettei tiennyt, mitä kehittäisi. Palautteen täyttäneistä enemmistö antoi kurssille arvosanaksi viisi ja loput neljä asteikoilla 1-5, jossa 1 oli alin arvosana ja 5 korkein.

Meidät kurssin toteuttajat jossain määrin yllätti suunnittelun ja osin toteutuksenkin suuritöisyys. Kaikki me järjestöjen edustajat olimme kokeneita kouluttajia ja suunnitelleet monenlaisia materiaaleja aiemminkin. Silti tämän uuden kokonaisuuden laatiminen vei aikaa enemmän kuin olimme etukäteen ajatelleet. Yksi syy tähän oli varmasti se, että kokosimme kaikki kurssikerrat yhdessä. Tämä työskentely teki koulutusmateriaalista yhtenäisemmän, mutta vei enemmän aikaa kuin se, että olisimme esimerkiksi vain jakaneet käytettävissä olevan ajan ja tuottaneet siihen itsenäisesti sisällöt. Oli mukava huomata, että saamamme palaute (vaikka sitä jättikin vain noin kolmasosa osallistujista) vahvisti omaa kokemustamme siitä, että kurssilla vallitsi hyvä tunnelma ja osallistujat olivat esimerkiksi ryhmäkeskusteluissa aktiivisia. Olisi tietysti ollut erittäin hyödyllistä saada palautetta useammilta osallistujilta ja kenties enemmän juuri kriittisiä näkemyksiä toteutuksesta.

Yksi tavoite tämän kurssin taustalla oli yhteistyön kehittäminen Haaga-Helian opettajakorkeakoulun ja järjestöjen välillä. Tämän yhteistyön jatkuvuuteen kohdistuu erityisiä haasteita jatkuvuuden järjestöissä yleisten määräaikaisten työsuhteiden vuoksi: kaksi kolmesta kurssia toteuttaneesta asiantuntijasta ei enää työskentele silloisen työnantajansa palveluksessa. Toisaalta yhteistyötä esimerkiksi Haaga-Helian ammatillisen opettajakorkeakoulun ja Nyyti ry:n välillä on saatu luotua uusien hankkeiden ja jatkuvan toiminnan myötä.

7 Pohdintaa

Tutkimus- ja kehittämistoiminnassa noudatetaan hyvän tieteellisen käytännön periaatteita. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) luoman ohjeen mukaan hyvän tieteellisen käytännön perusperiaatteita ovat luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuunkanto. Hyvä tieteellinen käytäntö syntyy noudattamalla hyviä tieteellisiä menettelytapoja koko tutkimusprosessin ajan. Kaikissa työskentelyn vaiheissa noudatetaan tiedeyhteisön toimintatapoja, joita ovat rehellisyys ja huolellisuus ja tarkkuus kaikissa työskentelyn. Käytetyt tiedonhankintamenetelmät ovat eettisesti kestäviä ja täyttävät tieteellisen tutkimuksen kriteerit. Muiden työlle annetaan kunnia viittaamalla käytettyihin lähteisiin oikein. Tutkimuksen suunnittelu, toteutus ja raportointi sekä aineistojen tallentaminen tehdään tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten mukaan. Mikäli tarpeen, tutkimukselle on haettu tutkimusluvut ja eettinen arviointi. Tutkimushankkeessa tai -ryhmässä sovitaan oikeudenmukaisesta työnjaosta ja tehdyn työn tunnustamisesta. Rahoituslähteet ja tutkimuksen tekijöiden mahdolliset sidonnaisuudet raportoidaan avoimesti. Tutkijat eivät osallistu tieteeseen liittyviin arviointi- ja päätöksentekotilanteisiin, joissa he voisivat olla esteellisiä eli ajaa omaa etuaan. Tärkeää on myös, että korkeakouluissa opetetaan hyvää tieteellistä käytäntöä ja siihen kohdistuvat loukkaukset käsitellään viipymättä. (HTK-ohje 2023.)

Hyvän tieteellisen käytännön loukkaukset puolestaan ovat epäeettistä ja epärehellistä toimintaa, joka vahingoittaa tieteellistä tutkimusta ja voi pahimmillaan olla jopa lainvastaista. Tutkimuseettinen neuvottelukunta jakaa hyvän tieteellisen käytännön loukkaukset kahteen luokkaan, jotka ovat tieteellisessä toiminnassa tehty vilppi ja piittaamattomuus tieteellisestä käytännöstä. Vilppiä on tehtyjen havaintojen tai tulosten sepittäminen, havaintojen vääristely sekä plagiointi eli toisen työn esittäminen omanaan. Piittaamattomuutta voi liittyä mihin tahansa tutkimusprosessin vaiheeseen. Se voi olla esimerkiksi sopimuksien noudattamatta jättämistä, toisten tekijyyden loukkaamista tai oman aseman väärinkäyttöä. (HTK-ohje 2023.)

Tässä opinnäytetyössä olen huolehtinut hyvän tieteellisen käytännön noudattamisesta pyrkimällä raportoimaan kehittämistyön mahdollisimman yksityiskohtaisesti enkä esittämään sitä esimerkiksi merkittävämpänä kuin se on. Samoin olen noudattanut sovittua lähdeviittaustapaa, luetteloinut kaikki käyttämäni lähteet ja pyrkinyt erottamaan oman pohdintani selkeästi toisten kirjoittamasta.

Kehittämistyöni aineiston hyödyntämiseen liittyy yksi erityinen eettinen haaste. Idea kurssin hyödyntämisestä kehittämistyössä syntyi vasta sen toteuttamisen jälkeen, joten kurssin osallistujilta ei voitu pyytää lupaa palautteen hyödyntämiseen tai tiedottaa heitä tehtävästä kehittämistyöstä. Työ ei kuitenkaan keskity niinkään kurssin osallistujiin kuin kurssin sisältöjen ja niiden tuottamisprosessin tarkasteluun. Osallistujien antamaa nimitöntä kurssipalautetta toki hyödynnetään osana kehittämistyötä. Kurssin osallistujia kuvataan tässä työssä vain yleisellä

tasolla ja kurssipalaute annettiin nimettömänä. Itselläni ei ole ollut tiedossa edes kurssin osallistujalistaa.

Sosiaalialan ammattihenkilöstön eettisissä ohjeissa (Talentia 2018, 16-17) yhdeksi keskeisistä arvoista nostetaan osallisuuden edistäminen. Osallisuus antaa yksilölle mahdollisuuden omien valintojen tekemiseen ja epäkohtien havaitsemiseen. Tässä viitataan selvästi sosiaalipedagogiseen näkemykseen kasvatuksesta, johon myös hyvinvoinnin edistämässä nojataan vahvasti. Savolainen (2021) nostaa sosiaalipedagogiikan tavoitteeksi sosiaalisen hyvinvoinnin edistämisen, joka tapahtuu pureutumalla yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan välisiin suhteisiin sekä sosiaaliseen kasvuun ja kasvatukseen liittyviin prosesseihin niissä. Yhtenä sosiaalipedagogian keskeisistä kysymyksistä hän pitää sitä, ”miten ja millaisilla kasvatuksellisilla keinoilla voidaan vaikuttaa huono-osaisuuden ja sosiaalisen osattomuuden ennaltaehkäisyyn ja lievittämiseen?” Nivalan ja Rynnäsen (2017) mukaan nuorisotalalla monissa työmuodoissa ja toimintaympäristöissä on tunnistettavissa sosiaalipedagogisia piirteitä, vaikka työtä ei olisikaan tietoisesti pyritty kehittämään sosiaalipedagogisen ajattelun pohjalta. He huomauttavat, että työn tunnistaminen sosiaalipedagogiseksi ja sosiaalipedagogisen orientaation ottaminen työtä ohjaavaksi taustateoriaksi voi tarjota käytännön työn kehittämislle vahvan tuen. Näin ajattelen myös tässä työssä esitellyn kurssin kohdalla. Kurssia kehittäessämme emme eritelleet ajattelumme taustalla vaikuttavia teoreettisia orientaatioita, vaan perustimme suunnittelun vahvemmin yhteisiin kokemuksiimme käytännön työstä sekä hyvinvoinnin edistämässä että kouluttamisessa. Näissä käytännön kokemuksissa on tunnistettavissa hyvin paljon sosiaalipedagogisia elementtejä kuten esimerkiksi yhteisöllisyyden luominen vuorovaikutusta painottaen, kohtaamisen merkityksen korostaminen ja yksilön ajattelun kehittymisen tukeminen. Näiden asioiden ääneen lausuminen ja auki kirjoittaminen vahvistaa entisestään työn tietopohjaa.

Eettisissä ohjeissa korostetaan myös monialaisen yhteistyön olevan sekä työntekijän että asiakkaan oikeus (Talentia 2018, 48-49). Vaikka ennakoivan työn piirissä kyse ei ole sosiaalialan asiakkuudesta, on moniammatillinen yhteistyö senkin piirissä tarpeellista ja hyödyllistä, kuten tässä esitellyssä kehittämistyössä. Eri ammattilaiset tuovat työskentelyyn tuoreimman tiedon omalta osaamisalaltaan ja verkostoistaan. Yhteistyön myötä aloimme myös hahmottaa paremmin työmme sisältöihin liittyviä yhtymäkohtia ja tulimme tietoisiksi niistä. Kuten Markkula ym. (2022, 17) ovat todenneet, ehkäisevällä päihdetyöllä ja mielenterveyden edistämisen teoriataustassa on yhtäläisyyksiä: molemmissa pyritään vaikuttamaan suojaaviin ja riskitekijöihin niin yhteiskunnan, yhteisön kuin yksilöiden tasolla. Tiedetään myös, että päihde- ja riippuvuusongelmilla sekä mielenterveyden ongelmilla sekä niiltä suojaavilla tekijöillä on vahva yhteys eli ne esiintyvät usein yhdessä.

Esiteltävää kehittämistyötä ei toteutettu vain tätä opinnäytetyötä varten, vaan se oli osa käynnissä olevaa yhteistyötä, joten kytkös työelämään ja kehittämistyöhön on suora ja aito. Kehittämistyö on toteutettu osana jo aiemmin syntyneitä eri kehittämishankkeiden välistä

yhteistyötä Haaga-Helian opettajankoulutusohjelman täydennyskoulutuksen tarpeisiin. Koulutuksen sisältö on myös järjestöjen tavoitteiden mukaista opetusalan ammattilaisten kouluttamista ennakoivan työn teemoista. Taustalla on ajatus järjestöjen ja oppilaitosten välisen yhteistyön kehittämisestä.

Tutkimuksellinen kehittämistoiminta ei ole tieteellistä tutkimusta, vaan kehittämistä, jossa hyödynnetään tieteellisen tutkimuksen keinoja. Näitä hyödynnettäviä keinoja ovat esimerkiksi järjestelmällinen tiedonkeruu, dokumentoinnin ja analyysin huolellisuus, ja johtopäätösten perustelemisen ja läpinäkyvyys. Kehittämiprojektia tutkimuksellinen kehittämistoiminta muistuttaa siinä, että tavoite määritellään selkeästi ja siihen pyritään etevällä prosessilla, ja lopullisia tuloksia arvioidaan. Ollaan ikään kuin tutkimuksen ja projektityön välissä. Tutkimuksellisella kehittämistoiminnalla ei tavoitella ainoastaan käytännön kehittämistä ja ongelmanratkaisua vaan myös sellaisia tuloksia, jotka osallistuvat laajempaan keskusteluun. Tavoitteena on tuottaa tietoa, josta voidaan keskustella myös yleisellä tasolla ja jota voidaan jatkossa testata uusissa ympäristöissä. (Toikko & Rantanen 2009, 157.) Toiminnallisessa työssä voidaan soveltaa laadullisen tutkimuksen luotettavuuden kriteereitä.

Kylmä ja Juvakka (2014, 127-129) listaavat laadullisen tutkimuksen luotettavuuden kriteereiksi uskottavuuden, vahvistettavuuden, refleksiivisyyden ja siirrettävyyden. **Uskottavuus** viittaa tutkimuksen ja sen tulosten uskottavuuteen sekä siihen, miten se osoitetaan tutkimuksessa. Kylmä ja Juvakka (2014) painottavat tässä erityisesti tutkimuksen osallistujien näkemyksen keskeisyyttä; ovatko he samaa mieltä tuloksista? **Vahvistettavuus** tarkoittaa tutkimusprosessin kirjaamista niin, että sitä on mahdollista seurata. Toinen tutkija voisi siis periaatteessa toteuttaa samantapaisen tutkimuksen. (Yardley 2000.) Toikko ja Rantanen (2009, 123) puolestaan esittävät vakuuttavuuden käsitettä kuvaamaan sitä, kuinka hyvin laadullisen tutkimuksen tekijä onnistuu vakuuttamaan tiedeyhteisön kuvaamalla mahdollisimman tarkasti aineistonsa ja siitä tekemänsä tulkinnat. Tällöin muiden on mahdollista arvioida tehtyä tutkimusta. (Toikko & Rantanen 2009, 123.) **Refleksiivisyys** puolestaan liittyy tutkijan tietoisuuteen omista lähtökohdistaan tutkimuksen tekijänä. Oman position vaikutukset tutkimusprosessiin on hyvä raportoida. (Mays & Pope 2000; Malterud 2001; Horsburgh 2003.) **Siirrettävyys** tarkoittaa sitä, miten hyvin tutkimuksen tulokset ovat siirrettävissä muihin vastaaviin tilanteisiin. Tässä työssä kehitettyjen sisältöjen uskon olevan jatkossa yhteistyökumppaneiden lisäksi muiden kiinnostuneiden hyödynnettävissä. Vaikka tässä opinnäytetyössä ei esitelläkään kurssikertojen valmiita diasarjoja (jotka olisivat liitteiksi liian massiivisia), on pedagogisessa käsikirjoituksessa esitelty keskeiset opetusmenetelmiin ja opetuksen toteutukseen liittyvät valinnat sekä kullakin kerralla esitelty temaattiset kokonaisuudet.

Kehittämistoiminnassa luotettavuuteen vaikuttaa myös osallistujien sitoutuminen (Toikko & Rantanen 2009, 124). Tässä työssä kehittämistoiminnan kehittäjiä olimme me järjestöjen ja oppilaitoksen edustajat, jotka yhdessä tuotimme ja toteutimme sisällön. Kurssin varsinaiset

osallistujat eli oppilaitosten henkilöstö olivat toimijoiden roolissa. Toimijoiden rooli tässä kehittämistyössä oli lähinnä antaa palautetta kurssin aikana ja sen lopussa. Voidaan ajatella, että eri organisaatioista tulevien kehittäjiä sitoutuminen yhteistyöhön ja yhteisten työskentelytapojen löytäminen oli tässä yhteydessä keskeisintä. Kehittäjiä sitoutuminen toteutuikin moitteettomasti koko yhteistyön ajan. Toikko & Rantanen (2009, 128) varoittavat mielestäni aiheellisesti, että hyvien käytäntöjen kehittämisestä raportoidessa voidaan korostaa liikaa onnistumisia ja saavutettuja tuloksia kriittisemmän tarkastelun sijaan. Tällä voidaan pyrkiä miellyttämään työn rahoittajaa tai toimeksiantajaa. Tämä opinnäytetyö on tehty irrallaan tarkastellun kurssin rahoituksesta eikä työllä ole yhteistyökumppaneiden lisäksi varsinaista toimeksiantajaa.

8 Kehittämisideoita jatkossa

Kehittämistyö oli hieno tilaisuus päästä luomaan moniammatillista ja -alaista yhteistyötä opettajakorkeakoulun ja järjestöjen kesken. Järjestöjen oli mahdollista jalkauttaa kehittämiään sisältöjä, opettajakorkeakoulun puolestaan saada asiantunteva täydennyskoulutuksen toteutus ajankohtaisesta teemasta. Koulutuksen järjestäminen hyödytti siis kaikkia yhteistyötahoja omassa työssään. Yhteistyön tuloksena toteutettiin ammatillista täydennyskoulutusta ja luotiin toivottavasti pohjaa tulevaisuudessa jatkuvalla yhteistyöllä ammatillisen opettajankoulutuksen ja järjestöjen välille. Keskeistä mielestäni oli kurssisisällön kautta luotu kokoava esitys ennaltaehkäisevän työn merkityksestä ja kokonaisuudesta. Ennakoivaa työtä, erityisesti mielenterveyden edistämisen ja ehkäisevän päihdetyön yhdistävää, voitaisiin tehdä vahvemmin eri toimijoiden yhteistyönä, sillä sosiaalisen vahvistamisen tavoitteet ja keinot ovat niissä joka tapauksessa jaetut (ks. Markkula ym. 2022, 17). Lisäksi tulevien vuosien leikkaukset järjestöjen rahoitukseen ja hyvinvointialueiden tiukat budjetit pakottavat miettimään toiminnan järjestämistä uudelleen.

Tässä työssä esittämäni pedagogista käsikirjoitusta on mahdollista hyödyntää vastaavanlaisten koulutussisältöjen rakentamisen apuna. Jatkossa voisi olla hyödyllistä luoda vielä yksityiskohteisempi pedagoginen käsikirjoitus kurssin toteutuksesta tai jopa kokonaan verkkopohjainen kurssisisältö ennakoivasta työstä. Verkkokurssin kohdalla olisi tosin pohdittava sosiaalisen vuorovaikutuksen toteutumista, sillä osallistujat painottivat palautteessa erityisesti ryhmäkeskustelujen merkitystä ja hyödyllisyyttä.

Lähteet

- Alasalmi, T. 2021. Pedagoginen käsikirjoitus ja oppimismuotoilu. In Leiding, S. & Tapio, E. (toim.) Samassa verkossa: näkökulmia äidinkielen ja kirjallisuuden verkko-opetukseen. Äidin kielen opettajien liitto.
- Heikkinen, LT. H. & Kaukko, M. 2023 (toim.) Toimintatutkimus. Käytännön opas. Tampere: Vastapaino.
- Heikkinen, LT. H., Kaukko, M. & Salo, P. 2023. Mitä toimintatutkimus on ja miten sitä tehdään. Teoksessa Heikkinen, LT. H. & Kaukko, M. (toim.) Toimintatutkimus. Käytännön opas. Tampere: Vastapaino, 17-38.
- Heikkinen, LT. H., Salo, P., Kaukko, M., Kiilakoski, T., Huttunen, R., Mutanen, A., Friman, M. & Nuutinen, L. 2023. Suuntauksia ja tulkintoja. Teoksessa Heikkinen, LT. H. & Kaukko, M. (toim.) Toimintatutkimus. Käytännön opas. Tampere: Vastapaino, 67-110.
- Horsburgh, D. 2003. Evaluation of qualitative research. *Journal of Clinical Nursing* 12, 307-312.
- THK-ohje. 2023. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023.
- Hämäläinen, J. & Kurki, L. 1997. Sosiaalipedagogiikka. Helsinki: WSOY.
- Keyes, C.L.M. 2002. The mental health continuum: from languishing to flourishing in life. *Journal of health and social behavior*. 43(2):207-22.
- Kiviniemi, K. 2018. Design- eli suunnittelututkimus opetus- ja kasvatusalalla. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kostamo, P., Airaksinen, T. & Vilkkä, H. 2022. Kirjoita itsesi asiantuntijaksi: Opas toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Helsinki: Art House.
- Laurillard, D. 2012. *Teaching as a Design Science*. London: Routledge.
- Malterud, K. 2001. Qualitative research: standards, challenges, and guidelines. *Lancet* 358 (11), 483-488.
- Markkula, J., Karlsson, N., Ollila, H. & Strand, T. (toim.) 2022. Ehkäisevä päihdetyö. Opas kunnille ja hyvinvointialueille. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Ohjaus 5/2022.
- Marstio, T. 2021. Pedagogista uudistumista oppimisen muotoilun avulla. Laurea-ammattikorkeakoulu. Laurea-julkaisut: 173.
- Mays, N. & Pope, C. 2000. Assessing quality in qualitative research. *British Medical Journal* 320 (1), 50-52.
- Mönkkönen, K., Kekoni, T. & Pehkonen, A. 2019 (toim.). Moniammatillinen yhteistyö. Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus.
- Norrman, M., Odell, H., Tapio, M. & Vuohelainen, E. 2015. Nuorisovalvonta ehkäisevä päihdetyö - Hyppää kyytiin! Sarja B 47. Humanistinen ammattikorkeakoulu.
- Patja, K., Absetz, P. & Rautava, P. 2022. Terveiden edistäminen. Helsinki: Duodecim.

Patja, K. 2022. Terveyden edistämisen määritelmä. Teoksessa Patja, K., Absetz, P. & Rautava, P. Terveyden edistäminen. Helsinki: Duodecim.

Ranne, K. 2005. Sosiaalipedagogiikka koulutuksessa ja työelämän kehittämisessä. Teoksessa Ranne, K., Sankari, A., Rouhiainen-Valo, T. & Ruusunen, T. (toim.) Sosiaalipedagoginen ammatillisuus – Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi. Pori: Satakunnan ammattikorkeakoulu.

Salo, P., Kaukko, M. & Heikkinen, LT. H. 2023. Toimintatutkimuksen historiat. Teoksessa Heikkinen, LT. H. & Kaukko, M. (toim.) Toimintatutkimus. Käytännön opas. Tampere: Vastapaino, 39-65.

Sarja, A. 2011. Jaettu asiantuntijuus vuorovaikutustyössä. Teoksessa Koivisto, K., Latvala, E., Vanhanen-Nuutinen, L. & Vuokila-Oikkonen, P. (toim.) Tutkimuskohteina hoitaminen ja hoitamaan oppiminen. Professori Sirpa Janhosen juhlakirja. Oulun seudun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehittämistyön julkaisut 1. Oulu: Oulun seudun ammattikorkeakoulu, 91-98. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/55598/Jaettu_asiantuntijuus.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Savolainen, E. 2021. Lectio praecursoria. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, vuosikirja 2021, vol. 22. 259-266.

Siljander, P. 2002. Systemaattinen johdatus kasvatustieteeseen. Helsinki: Otava.

Soikkeli, M., Salasuo, M., Puuronen, A. & Piispa, M. 2015. Se toimii sittenkin. Kuinka päihdevalituksesta saa selvää. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura: verkkojulkaisuja 85.

Soikkeli, M. & Warsell, L. (toim.) 2013. Laatutähteä kiertämässä. Ehkäisevän päihdetyön laatu-käsikirja. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino.

Talentia 2018. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilöstön eettiset ohjeet. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. 2. painos.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. 3. korjattu painos. Tampere: Tampereen yliopisto.

Vilka, H. 2021. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Wahlbeck, K., Hannukkala, M., Parkkonen, J., Valkonen, J. & Solantausta, T. 2017. Mielenterveyden edistäminen kansanterveystyön ytimessä. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim. 133(10):985-92.

Wahlbeck, K. Public mental health: the time is ripe for translation of evidence into practice. World Psychiatry 2015; 14: 36-42.

Weich, S, Brugha, T., King, M., McManus, S., Bebbington, P., Jenkins, R., Cooper, C., McBride, O. & Stewart-Brown, S. 2011. Mental well-being and mental illness: findings from the Adult Psychiatric Morbidity Survey for England 2007. The british journal of psychiatry: the journal of mental science. 199(1):23-8.

Yardley, L. 2000. Dilemmas in qualitative health research. Psychology and Health 15, 215-228.

Sähköiset lähteet

EHYT 2024. Tietoa yhdistyksestä. Viitattu 12.6.2024.

<https://ehyt.fi/ehyt-ry/tietoa-yhdistyksesta/>

Jyrkämä, J. 2021. Toimintatutkimus. Teoksessa Vuori, J. (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/tutkimusasetelma/toimintatutkimus/>

Mieli ry. 2021. Mielenterveys on osa hyvinvointia ja terveyttä. Viitattu 20.8.2024.

<https://mieli.fi/vahvista-mielenterveyttasi/mita-mielenterveys-on/mielenterveys-on-osa-hyvinvointia-ja-terveytta/>

Nivala, E. & Rynnänen, S. 2017. Sosiaalipedagoginen viitekehys nuorisoalan työssä. Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja, 42, 75-92. [file:///C:/Users/Eeva%20Kolttola/Downloads/Nivala%20ja%20Rynn%C3%A4nen%202017%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/Eeva%20Kolttola/Downloads/Nivala%20ja%20Rynn%C3%A4nen%202017%20(3).pdf)

Nyyti ry. Etusivu. Viitattu 20.5.2024. <https://www.nyyti.fi/>

Ruhalahti, S. 2014. Pedagogiset mallit. Esitysmateriaali Docplayer.comissa. Viitattu 7.8.2024.

<https://docplayer.fi/7959204-Pedagogiset-mallit-sanna-ruhalahti.html>

THL 2023a. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen. Viitattu 20.5.2024. <https://thl.fi/aiheet/sote-palvelujen-johtaminen/kehittyva-palvelujarjestelma/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistaminen#ennalta>

THL 2023b. Mielenterveyden edistäminen. Viitattu 20.5.2024. <https://thl.fi/aiheet/mielenterveys/mielenterveyden-edistaminen>

THL 2023c. Positiivinen mielenterveys eli mielenhyvinvointi. Viitattu 20.5.2024.

<https://thl.fi/aiheet/mielenterveys/mielenterveyden-edistaminen/positiivinen-mielenterveys-eli-mielen-hyvinvointi>

THL 2023d. Mielen hyvinvoinnin edistäminen oppilaitoksissa. Viitattu 20.5.2024.

<https://thl.fi/aiheet/mielenterveys/mielenterveyden-edistaminen/mielen-hyvinvoinnin-edistaminen-oppilaitoksissa>

THL 2023e. Ehkäisevä päihdetyö. Viitattu 20.5.2024. <https://thl.fi/aiheet/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/ehkaiseva-paihdetyo>

WHO 2022. Mental Health. Viitattu 20.8. 2024. <https://www.who.int/news-room/factsheets/detail/mental-health-strengthening-our-response>

Kuvat

Kuva 1. Suojaavat ja riskitekijät (Norrman ym 2015, 12, pohjaten Klaari Helsingin työhön)..	12
Kuva 2. Kurssin ideointia Miro-alustalla	20
Kuva 3. Pedagogisen käsikirjoituksen visualisointi.....	21
Kuva 4. Ennakoiva työ oppilaitoksissa: suojaavat ja altistavat tekijät, luentodia	22
Kuva 5. Vaikuttavan työn mahdollistaminen, luentodia	24
Kuva 6. Kurssin yhteenveto, luentodia	26

Liitteet

Liite 1: Kurssimainos 37

Liite 1: Kurssimainos

**HYVIS – Hyvinvointia ja osallisuutta vahvistava vuorovaikutus
Ennakoiva työ opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämiseksi
15.3. – 12.4.2022**

Sisältö

Koulutuksessa perehdytään ennakoivaan työhön oppilaitoksissa. Koulutuksen teemoja ovat ehkäisevä päihdetyö, mielenterveyden edistäminen sekä opinnoissa jaksaminen ja opiskelu-uupumus psykologisena ilmiönä. Teemoja käsitellään sekä yksilön että yhteisön näkökulmista. Koulutuksessa saat valmiuksia hyödyntää järjestöissä kehitettyjä ennakoivan työn käytännön työvälineitä ja menetelmiä.

Koulutuksen toteuttavat Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry, opiskelijoiden mielenterveyttä ja opiskelukykyä edistävä Nyyti ry ja Nuorten mielenterveysseura Yeesi ry.

Tavoitteet

Koulutus antaa osallistujalle tietoa, näkökulmia ja välineitä ennakoivan työn toteuttamiseen toisen asteen oppilaitoksessa. Oman osaamisen ja kokemusten jakamisella on koulutuksessa keskeinen rooli. Koulutus toteutetaan turvallisemman tilan periaatteiden mukaisesti.

Kohderyhmä

Toisen asteen koulutuksen opetus- ja ohjaushenkilöstö, johtajat ja esihenkilöt.

Ajankohta

Koulutukseen (3 op) sisältyy omaa työtä tukeva ennakkotehtävä ja kaksi välitehtävää. Koulutus toteutetaan kolmena iltapäivänä seuraavan olevan ohjelman mukaisesti.

1. 15.3.2022 klo 13-16

Näkökulmia ennakoivaan työhön

- Terveiden ja hyvinvoinnin edistäminen (edistävä vs. Korjaava)
- Orientaatio mielenterveyden edistämiseen ja ehkäisevään päihdetyöhön
- Mikä on ennakoivan työn perusta toisen asteen oppilaitoksessa

2. 29.3.2022 klo 13-16

Ennakoiva työ osana ohjausta ja opetusta

- Mitä on vaikuttava ennakoiva työ
- Ennakoiva työ oppilaitoksessa mielenterveyden edistämisen ja ehkäisevän päihdetyön näkökulmasta
- Yhteisön merkitys hyvinvoinnille

3. 12.4.2022 klo 13-16

Käytännön työvälineitä ja malleja ennakoivaan työhön

- Miten viedä ennakoiva työ käytäntöön
- Tutustutaan järjestöissä kehitettyihin ennakoivan työn käytännön työvälineisiin ja menetelmiin.

Paikka

Koulutus pidetään verkossa. Osallistujat saavat ennakkotehtävän ja Zoom-linkin ennen koulutuksen aloitusta.

Hinta

Koulutus on Opetushallituksen rahoittamaa opetustoimen henkilöstökoulutusta ja osallistujalle maksutonta.

Ilmoittautuminen

Ilmoittaudu koulutukseen 15.2.2022 mennessä [tästä linkistä](#).

Lisätietoja

████████████████████
████████████████████

████████████████████
████████████████████

